

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
СЛОВНИКОВИЙ ЗАПАС ДІТЕЙ, ЯКІ РОСТУТЬ У ДВОМОВНІЙ
СІМ'Ї

ПЕТРАШ СОФІЯ КЕТРІН РУДОЛЬФІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103-Вн від 23.11.2022 року

Науковий керівник:

Гуттерер Єва Войтехівна
старший викладач

Завідувач кафедрою:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

Кваліфікаційна робота
СЛОВНИКОВИЙ ЗАПАС ДІТЕЙ, ЯКІ РОСТУТЬ У ДВОМОВНІЙ
СІМ'Ї

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Петраш Софія Кетрін Рудольфівна

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Гуттерер Єва Войтехівна**
старший викладач

Рецензент: **Чопак Єва Василівна**
старший викладач

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék**

KÉTNYELVŰ CSALÁDBAN NÖVEKVŐ GYERMEKEK SZÓHASZNÁLATA

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Petrás Szófia Ketrin

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 012 Óvodapedagógia

Témavezető: Hutterer Éva

adjunktus

Recenzens: Csopák Éva

adjunktus

Зміст

Вступ	8
I. Двомовність в угорських сім'ях закарпаття	9
I.1. Поняття двомовності	9
I.2. Види двомовності.....	9
I.3. Сімейні моделі розвитку двомовності	11
II. Розвиток дитячої мови і двомовність	13
II. 1. Основні риси дитячої двомовності	13
II.2. Розвиток мови в ранньому дитинстві	14
II. 3. Розвиток мовних площин.....	17
III. Методи використання мови у дітей, які ростуть у двомовних сім'ях	18
III.1. Коротко про зміну коду	18
III.2. Фактори, що впливають на використання мови дитиною.....	18
III.2.1. Мовний партнер та мовні навички	20
III.2.2. Використання мови спілкування.....	21
III.2.3. Ефект розмовної теми	21
III.3. Змішування коду та відповідні мовні втручання у мовленні дітей	21
IV. Мета дослідження	23
IV. 1. Розглянуті питання, гіпотези.....	23
IV. 2. Область дослідження	23
IV. 3. Методика і процес проведення експертизи	23
IV. 4. Процес і методи опитування	24
IV. 5. Стратегії використання мови дітей, які виховуються в етнічно змішаних сім'ях	25
IV. 5.1 Вплив співрозмовника та його знання мови на використання мовлення дитини	25
IV. 5.2 Вплив теми мовлення на мовлення дитини	26
IV. 5.3 Зміна коду	27
IV. 5.4 Змішування кодів у мовленні дитини	28
IV. 5.5 Мовні інтерференції	28
V. Опитування DIFER	30
V.1. Процес опитування.....	30
V.2. Кординації рук навички	31

V.3. Дослідний розуміння контексту навички.....	33
V.4. Аудіювання навички	35
V.3. Дослідний висновок навички	37
V.4. Елементарний підрахунок навички	40
V.5. Реляційний словниковий запас навички	42
V.6. Соціальні навички	43
V.7. Висновок.....	43
Висновок	45
Резюме	46
Список використаної літератури.....	47
Додатки	48

Tartalom

Bevezetés	8
I. Kétnyelvűség a kárpátaljai magyar családokban	9
I.1. A kétnyelvűség fogalma.....	9
I.2. A kétnyelvűség típusai	9
I.3. A kétnyelvűség kialakulásának családi modelljei	11
II. Gyermekkori nyelvfejlődés és a kétnyelvűség	13
II. 1. A gyermekkori kétnyelvűség főbb jellemzői.....	13
II.2. Nyelvfejlődés kisgyermekkorban	14
II. 3. A nyelvi síkok fejlődése	17
III. Kétnyelvű családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatára vonatkozó módszerek	18
III.1. A kódváltásról röviden	18
III.2. Befolyásoló tényezők a gyermek nyelvhasználatára	18
<i>III.2.1. Beszédpartner és nyelvismerete</i>	20
<i>III.2.2. A kommunikáció nyelvének használata</i>	21
<i>III.2.3. A beszédtema hatása</i>	21
III.3. Kódkeverés és nyelvi interferenciák-ekvivalenciák a gyerekek beszédében	21
IV. A kutatás célja	23
IV. 1. Vizsgált kérdések, hipotézisek	23
IV. 2. A kutatási terület	23
IV. 3. A vizsgálat módszere és menete.....	23
IV. 4. A felmérés menete és módszerei	24
IV. 5. Etnikailag vegyes családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatának stratégiái	25
<i>IV. 5.1 Beszédpartner és nyelvismeretének hatása a gyermek nyelvhasználatára</i>	25
<i>IV. 5.2 A beszédtema hatása a gyermek nyelvhasználatára</i>	26
<i>IV. 5.3 Kódváltás</i>	27
<i>IV. 5.4 Kódkeverés a gyermek beszédében</i>	28
<i>IV. 5.5 Nyelvi interferenciák</i>	28
V. DIFER felmérés	30
V.1. A felmérés menete	30
V.2. Írásmozgás-koordináció készség	31
V.3. Tapasztalati összefüggés-megértés készség	33

V.4. Beszédhanghallás készség	35
V.3. Tapasztalati következtetés készség.....	37
V.4. Elemi számolási készség	40
V.5. Relációs szókincs készség	42
V.6. Szocialitás készsége.....	43
V.7.Következtetés.....	43
Összefoglalás	45
Rezüme	46
Felhasznált irodalom.....	47
Melléklet.....	48

Bevezetés

Szakedolgozatom témája a Kétnyelvű családban növekvő gyermekek szóhasználata. Pályaválasztásomhoz és érdeklődésemhez közel álló témát szerettem volna választani, és kárpátaljai magyar, leendő óvodapedagógusként ezt a témát éreztem magamhoz legközelebb.

Munkám célja, hogy többet megtudjak a kétnyelvű családban felnövekvő gyermekek szóhasználatáról, annak sajátosságairól, hogy mennyire befolyásolhatják különböző külső tényezők a kommunikációjukat, illetve, hogy milyen befolyással lehet az iskolai felkészültségére az, hogy többnyelvű környezetben élnek és két nyelvet beszélnek.

A munkám megírásánál Karmacsi Zoltán munkáit vettem alapul, Karmacsi Zoltán (2020): Róka u lizi, Karmacsi Zoltán (2007): *Kétnyelvűség és nyelvsajátítás*, illetve Márku Anita (2013): *PoZákárpátszki*. Mivel a szerzők maguk is kárpátaljai származásúak, ezért az ő kutatásaik érintik leginkább a vizsgált kérdéskört.

Munkám öt fő-, és további alfejezetekből áll. Az első részben magáról a kétnyelvűségről írok, annak típusáról, fogalmáról. A második fejezetben áttérek a gyermekkori nyelvfejlődésre. Bemutatom a gyerekkori kétnyelvűség főbb jellemzőit, a nyelvi fejlődést kisgyermekkorban. A harmadik fejezetben a gyerekek nyelvhasználatának befolyásoló tényezőiről írok. A negyedik fejezetben megfigyelésem eredményeit találhatók, amit egy kislánnyal végeztem el: arra voltam kíváncsi, hogy milyen mértékben befolyásolja a szülők nyelvhasználata a gyerekek beszédét, illetve, hogy a környezet, a külső tényezők mennyire befolyásolják a kétnyelvű gyermekek beszédét. Az ötödik, és egyben utolsó fejezet a DIFER teszt eredményeit tartalmazza.

I. Kétnyelvűség a kárpátaljai magyar családokban

Mint ahogy magáról a kétnyelvűség meghatározásáról, úgy a gyermekek kétnyelvűségének sajátosságairól, okairól is nagyon sokféle elmélet, kutatás született. Munkámban ezekről szeretnék kicsit többet megtudni, bővíteni tudásom.

A Kárpátalján élő nemzetiségek közül az ukránokat a magyarok követik. Ennek következtében a kárpátaljai magyar közösségről, mint kisebbségi kétnyelvűségről beszélünk. A szülők nagyon sok esetben-ha nem minden esetben-más nyelven beszélnek gyermekeikkel, mivel anyanyelvük sem egyezik, esetleg más tannyelvű iskolákba járnak, így "válnak" kétnyelvűvé. (Karmacsi, 2020)

Kárpátalja területét nézve, a nemzetiségek sokszínűek: többféle társadalmi rétegek, nemzetiségek élnek egymáshoz közel. Ennek következtében a kétnyelvűség előfordulás ezen a területen igen gyakori.

I.1. A kétnyelvűség fogalma

A kétnyelvűség fogalmát még nem tudták egy meghatározásba foglalni, hiszen ez nagyon tág fogalom. Amennyi személy foglalkozik e témával, annyi féle „szabályt” ismerünk. Az egyik legfontosabb kérdés, amit a kétnyelvűség definiálásának vizsgálatakor figyelembe vesznek, az az, hogy egy személynek mennyire kell birtokolnia egy-egy különböző nyelvet, hogy kétnyelvűként tekintsenek rá.

Ahhoz, hogy a kétnyelvűség fogalmát meg tudjuk határozni először különbséget kell tennünk közösségi és egyéni kétnyelvűség között. A közösségi kétnyelvűség azt jelenti, hogy egy azonos területen élő, mégis különböző nyelveket beszélő embercsoportok kapcsolatba kerülnek egymással. Az egyéni kétnyelvűség már sokkal bonyolultabb és összetettebb fogalom. A legszélsőségesebb megközelítés az, amikor azokat az embereket tekintjük kétnyelvűnek, akik két nyelvet beszélnek anyanyelvi szinten. (Karmacsi, 2007)

I.2. A kétnyelvűség típusai

A kétnyelvűségnek tehát több fajtája is van, viszont vannak olyan esetek, amikor egy kétnyelvű beszélőt akár több típusba is besorolhatjuk.

Ezek a típusok a nyelvelsajátítás ideje szerint lehetnek:

■ gyermekkori kétnyelvűség. Ezen belül létezik egymás utáni és szimultán kétnyelvűség. Az egymás utáni nyelvelsajátításnál a másodnyelv elsajátítása később

kezdődik meg, mint az első nyelv elsajátítása, a szimultán kétnyelvűségnél viszont a két nyelv elsajátítása egyszerre történik;

- serdülőkori kétnyelvűség;
- felnőttkori kétnyelvűség (Karmacsi, 2007: 18).

Kompetencia szempontjából:

- kiegyensúlyozott, szimmetrikus vagyis mindkét nyelvet egyformán beszéli. Lehet akár egyformán jól, vagy egyformán rosszul;
- egyenlőtlen, asszimmetrikus vagyis a beszélő nyelvtudása a két nyelv között eltérő.

Nyelvtudás szintje szerint:

- teljes,perfekt: mindkét nyelv magas, az életkornak megfelelő anyanyelvi szintű tudása;
- nem teljes, részleges: a teljestől alacsonyabb nyelvtudási szint.

Nyelvelsajátítás módja szerint:

- természetes: természetes körülmények között, mindenféle nehézség nélkül sajátítja el a másodnyelvet;
- önkéntes: önként tesz erőfeszítéseket a második nyelv elsajátítására;
- elrendelt: intézmény keretei között rendelik el a második nyelv elsajátítását.

Agyi elrendeződés szerint:

- koordinált: a két nyelv párhuzamosan áll össze, az egyén bármikor képes elővenni bármelyik nyelvet;
- összetett: van egy egyszintű tudás, amely mindkét nyelven megvan, azonban vannak olyan szavak, amelyek csak az egyik nyelven, és mások, amelyek csak a másik nyelven állnak az egyén rendelkezésére (Karmacsi, 2007: 18-19).

Azonosságtudat szempontjából:

- kétnyelvűnek, kétkultúrájúnak tekintik magukat;
- egy kultúránál maradnak;
- nincsenek tisztában saját identitásukkal;
- semelyik kultúrát nem tekintik magukénak, hanem egy harmadik szempont lép náluk előtérbe, mint a vallás például.

Kiterjedés szerint:

■ egyoldalú: az A közösség domináns közösséget alkot, amíg a B közösség kisebbséget;

■ két vagy többoldalú: minden oldal ismeri és beszéli a nyelveket.

Jog és gyakorlat összefüggése szerint:

■ de facto: a kétnyelvűség tény, de jogilag nincs rögzítve a társadalomban;

■ de jure: a kétnyelvűség jogilag rögzítve van a társadalomban.

Szociokulturális attitűdök szerint:

■ additív, vagy hozzáadó: az anyanyelv társadalmi értéke magas, a kétnyelvűség pozitívan hat a kognitív fejlődésre;

■ szubtraktív, vagyis felcserélő: az anyanyelv leértékelődik a beszélők tudatában (Karmacsi, 2007: 19-20).

I.3. A kétnyelvűség kialakulásának családi modelljei

Négy alapvető elrendeződést figyelhetünk meg, ha a családban történő nyelvszajátításról szeretnénk beszélni:

1. anyanyelvi: L_1 elsajátítása L_1 környezetében
2. emigráns nyelvi: L_1 elsajátítása L_2 környezetében
3. idegen nyelvi: L_2 elsajátítása L_1 környezetében
4. természetes második nyelvi: L_2 elsajátítása L_2 környezetében¹

Hardin és Riley három fő szempontot tartottak szem előtt:

1. a szülők nyelvi státuszát
2. a szülői nyelvek és a közösség domináns nyelvének egymáshoz való viszonyát
3. a szülők kommunikatív stratégiáit a gyerekekkel való érintkezés során (Karmacsi, 2020:

30)

Romaine 1995-ben a modelleket és a családi szocializációs helyzeteket megkülönböztető jegyükről nevezte el:

Az első modell, a Ronjat-féle család; egy személy-egy nyelv. Ebben az esetben a szülők különböző anyanyelvűek, viszont beszélnek egymás nyelvét, illetve az egyik szülő nyelve megegyezik a környezet nyelvével.

¹ L_1 =anyanyelv, L_2 =másodnyelv

Ezekre a modellekre egytől-egyig az a jellemző, hogy mindegyiket kutatójukról kapják nevüket, illetve, hogy ezek a kutatók saját gyermekeikkel végezték el a felméréseket, nem pedig más, ismeretlen gyermekekkel.

Ronjat saját fián alkalmazta az egy szülő-egy nyelv elvet. Az apai, illetve annak rokonsága csak franciául beszélt a fiúval, míg az anya és a dajka csak németül.

Ez a megfigyelés ötéves koráig tartott. Az elején a gyereknél a francia-német nyelv használata volt megfigyelhető. Később azonban ezek elkülönültek, míg a francia nyelvet logikai feladatok megoldására, addig a németet az érzelmek kifejezésére használta. A kisfiú mindkét nyelvet tudta használni.

A második modell az a Fantini-féle család; nem domináns otthoni nyelv. Ennél a modellnél is különböző anyanyelvűek a szülők, és valamelyik fél beszéli a környezet nyelvét, akárcsak a Ronjat-féle modellnél. A gyermekkel otthon nem beszélnek a környezet nyelvén, viszont otthonán kívül, iskolában, boltban, stb. ezt a nyelvet kell használnia (Karmacsi, 2020: 32).

Ez a modell egy olyan családot mutat be, ahol a gyermek a külső környezet, a társadalom hatására a környezeti nyelvet sajátítja el, így a szülők otthon a másik nyelv használatának az erősítését szeretnék elérni.

A hármas modell a Haugen-féle család; nem domináns otthoni nyelv közösségi támogatottság nélkül. Itt már azonos a szülők nyelve, viszont a környezeté eltérő. A szülők anyanyelvükön beszélnek a gyerekekkel.

A négyes modell az Elwert-féle család; két nem domináns otthoni nyelv közösségi támogatottság nélkül. Itt a szülők anyanyelve, és környezet nyelve sem egyezik, illetve mindkét szülő a saját anyanyelvén kommunikál a gyermekkel. Ebben az esetben általában háromnyelvű lesz a gyerek, később azonban a környezet nyelve lesz a domináns.

Az ötös modell a Saunders-féle család; nem anyanyelvi szülők. Itt a szülők anyanyelve és a környezet nyelve is megegyezik, azonban egy szülő nem anyanyelvén, hanem második nyelvén beszél a gyermekkel. A gyermek ebben az esetben mindkét nyelvet használni fogja.

A hatos modell a kevert nyelvek. Ennél a modellnél a szülők és a közösség egy része is kétnyelvű. A gyerekekkel való beszélgetéskor mindkét szülő keveri a nyelvet. Az ilyen családokban felnőtt gyermek két nyelvet fog beszélni (Karmacsi, 2020).

II. Gyermekkori nyelvfejlődés és a kétnyelvűség

A gyermekkori kétnyelvűségnek nagyon sok sajátossága, jellemzője van. Bővebb információszerzés nélkül elég nehéz ezen sajátosságok megértése.

Ebben a fejezetben a gyermekkori kétnyelvűség főbb jellemzőiről, illetve a kisgyermekkori nyelvi fejlődésről írok.

II. 1. A gyermekkori kétnyelvűség főbb jellemzői

A korai kétnyelvűség főbb jellemzőihez négy tényezőt, jellemzőt sorol:

- a szülők milyen nyelven beszélnek a gyermekeikkel;
- a családdal együtt élő nagyszülők milyen nyelven beszélnek a gyermekkel;
- a gyermek közvetlen környezete milyen nyelvet használ;
- mi az oktatás nyelve (Karmacsi, 2018:35).

A két- illetve több nyelv elsajátításának három fő szakasza van:

1. a gyermek kialakít egy olyan szókincset, amely mindkét nyelv elemeit tartalmazza;
2. a kétszavas mondatokban mindkét nyelv szavai megtalálhatóak, ez viszont az évek múlásával egyre inkább csökken;
3. a szókincs bővülésével megjelennek az egymásnak megfelelő, azonos jelentésű szavak a két nyelvben (Crystal, 2003: 453).

A gyerekek már egész kiskorukban különbséget tudnak tenni két nyelvi rendszer között: a nyelvek egymástól függetlenül fejlődnek. Ők azt tartják a nyelvi keverés okának, hogy amikor a gyermek az egyik nyelven nem tudja a megfelelő szót, nem tudja magát helyesen kifejezni, akkor automatikusan a másik nyelvi rendszer szinonimáját veszi elő. Ehhez tökéletes példa, amikor egy gyermek például az egyik nyelven hall egy szót, ha pedig egy olyan személynek beszél róla, aki egy teljesen másik nyelvet beszél, akkor a hallott szót a hallott nyelven mondja tovább.

A nyelvi keverésnél azt is figyelembe kell vennünk, hogy beszédpartnerünk egy- vagy kétnyelvű-e. A kétnyelvű beszélő figyelembe veszi partnere nyelvtudását, természetesen egynyelvű beszédpartnerrel nem fog a másik számára nehezen érthető nyelvre váltani. Viszont, ha két többnyelvű beszédpartner kapcsolatba kerül, ahol legalább két nyelv közös, akkor a kommunikáció közben nagy eséllyel fog megtörténni kódváltás. (Karmacsi, 2020: 24-25)

Grosjean (1989) szerint egy kétnyelvű beszélőnek soha nem lesz olyan szókincse, mint egy egynyelvűnek egy vele megegyező nyelven, mivel a kétnyelvű beszélőnél munkamegosztás van a két nyelv között.

II.2. Nyelvfejlődés kisgyermekkorban

Több kutatás is kimutatta, hogy a gyerekek már a magzati időszakban felismerik és reagálnak édesanyjuk hangjára. A gyermekek a legtöbb esetben erőfeszítések megtétele nélkül sajátítja el anyanyelvét. A 20 és 30 hét közötti időszakban a gyerekek játékos hangokat adnak ki, ezekkel szórakoztatják önmagukat. Egy idő után a csecsemők elkezdnek gőgicskélgni, odafigyelnek már a különböző hangokra. Harmadik hónapra már a hangokat szemével is keresi. A negyedik hónapra a gyerekek már hangos nevetnek. Egy éves kor körül a gyerekek már elkezdnek beszélni: kimondják első szavaikat, megpróbálják ismételtetni azokat a szavakat, amelyeket szüleiktől hallanak. Ezek még nem teljesen érthető és helytelen szavak, viszont ebben az időben sokkal több szót megértenek, mint amennyit kitudnak mondani.

A másfél – két éves gyerekek már jobban odafigyelnek környezetükre, megtanulja azoknak a tárgyakkal a neveit, amelyekkel napi szinten találkozik, képes lesz ezeket a tárgyakat meg is mutatni. Ebben az életkorban a már megtanult szavakat mondatokba rakja össze, ezeknek a mondatoknak azonban ilyenkor még nincs sok értelmük, hiszen csak néhány szót tesz egymás mellé, javul a gyermek kifejezőképesség is. Megjelennek az első kérdések, s ha nem kielégítő a gyermekek számára a felnőttek válasza, akkor addig kérdezzétek ugyanazt a kérdést, amíg nem kapnak számukra kielégítő választ. Az artikuláció és hangképzés egyre biztosabb, illetve ebben az időszakban a gyermek már igyekszik minél pontosabban utánozni a hangsorokat.

Három éves korra a gyerekek már hosszabb és értelmesebb mondatokat is össze tudnak rakni. Ekkor a beszédük is érthetőbbé válik, megjelennek az összetett mondatok.

Vannak olyan gyerekek, akik több ideig nem tudnak vagy nem akarnak beszélni. Ennek több oka is lehet, például előfordulhat, hogy nincs komolyabb baj, a gyermek egyszerűen csak később kezd el beszélni, mint más babák. Szakemberi segítséget akkor kell kérni, amikor a gyermek két éves korra sem beszél, nem érti, amit mondunk neki.

A születés pillanatától a gerincagy - amely a reflexes mozgások fő terepe - már majdnem működőképes. Az agyvelő azon részei készek amelyek a gerincagy működésével rokonok. Az agykéreg ideg szárainak nyúlványai még hiányoznak viszont az idegsejtek száma egyezik a felnőttekével.

Látás. A pupilla születéstől kezdve működőképes, az újszülött látása homályos csak a közeli tárgyakat és azoknak körvonalait látja. Látásuk két hónapos koruk környékén hasonlít a felnőttekére, azonban odáig két világos szín között sem tudnak különbséget tenni.

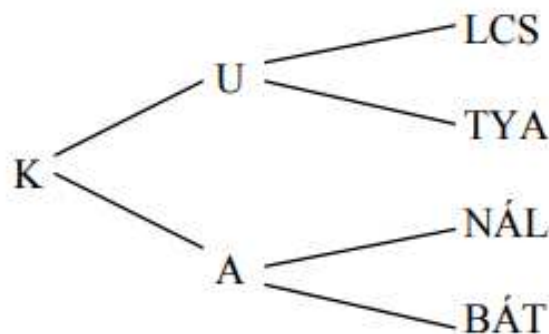
A 8. hónapra a csecsemők látásának erőssége megközelíti a felnőttekét.

Hallás. A gyermekek hallása másképp fejlődik, mint a látásuk, mivel már az egyperce született gyermek is sírni kezd hangos zaj hallatán.

5-6 hónaptól kezdve a tapintást és a látást egy mozgását tudja koordinálni.

Hangadás. 0-8 hét között az egyetlen hangadása a csecsemőnek az a biológiai hangok, ilyen elsődleges hangadás a sírás, amelynek később más fajai is megjelennek, például a fájdalom sírás, éhség sírás és kényelmetlenség sírás.

Beszédértés. Lengyel Zsolt szerint a beszédértés aktív folyamat és a hallgató bizonyos jelenségeket már a halottak alapján elvár. A hallgatónak már a hangtannál is vannak előfeltevései, de ugyanúgy a szavak egymásutánisága esetében is. Például a hangtan esetét jól szemlélteti a 3 ábra, ahol a *k* kiinduló hangtól a második kiejtett hangon keresztül nyomon követhető az esetleges előfeltevések egy része.

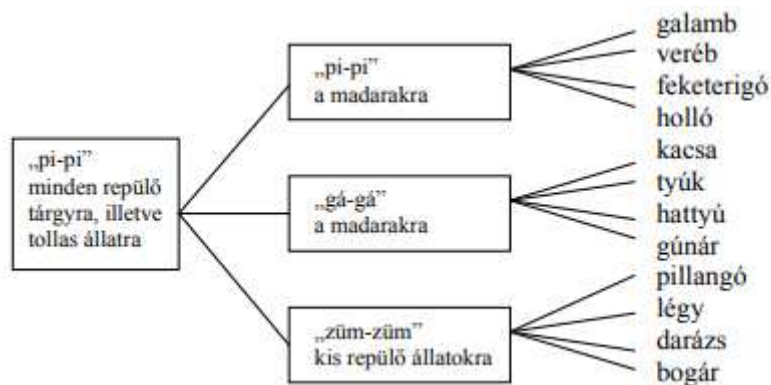

1. ábra

*Előfeltevések a hangtan szintjén
(Karmacsi, 2007: 53)*

Eleinte a gyermek passzív szókincset használ: gesztusokkal, nyelvi reakciókkal jelzi, hogy ismeri a szavak jelentését illetve rövidebb feladatokat is megért.

Első szavak. A gyerekek 1-1,5 éves korban még egy fogalmat használnak több hasonló dologra.

2. ábra

A szókincs differenciálódása (Richter-Brügge-Mohs 1997:35)

Konnyikova négy csoportra osztotta a sokjelentésű hangösszetételek megnyilvánulásait:

1. a tárgyak funkcionális jegyei szerint; például minden fejrevalót – kalap, sapka, kendő stb. – azonos szóval jelöl, vagyis az összest például kalapnak nevezi;
2. a tárgyak elhelyezése szerint; például azonos szót használ az asztalon található tárgyak megnevezésére;
3. formai hasonlóság alapján; például azonos neve lehet a hegyes orrú cipőnek, a libának és a vázának;
4. a hangbeli hasonlóság utánzása alapján (Karmacs, 2007: 54).

Az első szavak főként vágyat és óhajt fejeznek ki, majd fokozatosan válnak olyan információhordozóvá, amelyben a gyermek nincs jelen érzelmileg.

Gyermeknyelvi „hangtörvények”:

- 🎬 szomszédos hangok hasonulása:
- 🎬 hátrahatók: amma 'alma';
- 🎬 előrehatók: kömme 'körme';
- 🎬 táv hasonulás: kék 'szék' kuko 'cukor';
- 🎬 hanghelyettesítés: téjé 'tévé', més 'mész', bocánat 'bocsánat',
- 🎬 szótagcsere, amelyen belül más sajátosságok is előfordulnak: tonyo 'torony', bodosz 'doboz', tájos 'tojás';
- 🎬 elhasonulás: piszta 'puszta', söpöjek 'söpörök, söprök';
- 🎬 rövidülés és nyúlás: poszió 'porszívó', szapa 'szappan', bótól 'motor', jammi 'valami';
- 🎬 hangkiesés: foó 'forró', ikej 'énekel', mikás 'mikulás', sapa 'sapka';
- 🎬 hangbetoldás: köpke 'köpeny', kalampács 'kalapács';

■ szóvégi zöngétlenítés: ejék 'elég', szabat 'szabad', Balás 'Balázs'
(Karmacsi, 2007: 58) .

II. 3. A nyelvi síkok fejlődése

Egy újszülött gyermeknek a biológiai hangadás az egyetlen hangforrása. A sírásnak több fajta jelentése lesz, megjelenik a kommunikációs sírás, az unalomsírás. Később, mikor a gyermek felfedezi saját hangját megjelenik a gügyögés, nevetés.

A gyerekek először a magánhangzókat, majd elkezdi a mássalhangzókat is hangoztatni(h, m, b, k, stb). Vannak kedvelt/kedvenc és "elkerült" hangjaik.

Általános tendenciák:

1. elsőként a szó eleji mássalhangzókat használja helyesen, majd ezt követik a szóvégiek
2. a "fisz" jelenség: kisgyermek és felnőttek között lezajlott beszélgetésekben megfigyelték, hogy különbség lehet aközött, amit a gyerekek meghallanak, és amit ki tudnak mondani
3. a gyerekek egyes hangokat más hangokkal helyettesítenek
4. reduplikáció: a 2. életévben bizonyos szavak eltérő hangalakú szótagjai azonosak lesznek (Karmacsi, 2007: 38-39).

Két éves korukra a gyerekek beszédében már állítások is jelen vannak, kérdéseken és utasításokon kívül. Ezek a mondatok még nem teljesek, hiányoznak a névelők, létigék, három éves korra azonban ezek megszűnnek, s a gyerekek beszéde, mondatai egyre jobban hasonlítanak a felnőttekéhez. Három éves korban megjelennek az összetett mondatok is (Karmacsi, 2007).

III. Kétnyelvű családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatára vonatkozó módszerek

A kétnyelvű családokban nevelkedő gyermekek szóhasználata érdekes lehet egy egynyelvű gyermek számára. Egy kétnyelvű gyermek beszédében fellelhetőek olyan szavak, kifejezések, amelyeket csak ő, esetleg kétnyelvű társai értenek.

Ebben a fejezetben a kétnyelvű családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatára vonatkozó módszerekről lesz szó. Ismertetem a kódváltás definícióját röviden, a beszédtema hatását, illetve a kommunikáció nyelvének használatát.

III.1. A kódváltásról röviden

A kódváltás: "Az a jelenség, amikor kétnyelvű vagy kétdialektusú beszélők két nyelv vagy dialektus között egy beszélgetésen belül oda visszaváltanak" (Trudgill 1997: 37).

A kódváltás okai közé Crystal a következőket sorolja:

■ A beszélő nem tudja magát megfelelően kifejezni az egyik nyelven, ezért a másik nyelvre vált, hogy orvosolja a tökéletlenséget. Ez gyakran azzal a következménnyel jár, hogy egy ideig azon a nyelven folytatja. Ez a jelenség akkor figyelhető meg a leginkább, ha a beszélő fáradt, ideges vagy valamiképp zaklatott.

■ Ha valaki egy többségi nyelvről kisebbségi nyelvre vált, ez gyakran egy társadalmi csoporttal érzett szolidaritást fejez ki. A váltás a beszélő háttérét jelzi a hallgató számára, ha a hallgató hasonló váltással reagál, akkor bizonyos fokú egyetértés jön létre. Az ilyen váltás természetesen felhasználható arra is, hogy másokat, akik nem ismerik a nyelvet, kirekesszenek a csoportból.

■ A nyelvek közötti váltás jelezheti a beszélő kapcsolatát a hallgatóval, amely lehet barátságos, ingerül, távolságtartó, gunyoros, kedélyes, stb (Crystal, 1998: 453).

III.2. Befolyásoló tényezők a gyermek nyelvhasználatára

A nyelvválasztást befolyásoló tényezők nem egyenként határozza meg az adott helyzetben a nyelvválasztást, hanem rendszerként.

Az első tényező az a környezet, ami egy elég összetett fogalom, hiszen ezalatt érthetjük akár a szomszédban élőket, a várost, annak környékét. Ez nagy befolyással van a gyerekek nyelvhasználatára, hiszen a kétnyelvű beszélő partnere nyelve szerint választja meg, hogy melyik nyelvet használja.

A második tényező a család, mivel nagyban befolyásolja a gyermek nyelv választását, nyelvhasználatát az, hogy a szülők milyen nyelvet használnak az egymással való kommunikáció alatt. Vagyis a családban (is) eldől(het), hogy a gyermek melyik nyelven fog beszélni, melyiket tekinti anyanyelvének, melyiket részesíti előnyben a másikkal szemben. Fontos az is, hogy a szülők milyen mértékben sajátították el egymás nyelvezetét. Nagy befolyással lehet továbbá a nagyszülők nyelvhasználatára a gyermekek körében.

Mivel a környezet döntő többségében a magyar nyelvet használja, és a magyar nyelvvel nagyon sok helyen tudunk boldogulni, ezért abban a családban, ahol a többségi ukrán nyelv nem használatos, ott természetes, hogy kevesebbszer fordul elő munkamegosztás a nyelvek között, mivel a környezet sem kényszeríti rá a gyermeket a többségi nyelv használatára (Karmacsi, 2007: 98). Példa és bizonyításképp Karmacsi két hasonló tulajdonságokkal rendelkező családot vizsgált meg. Az egyik családban az anya csak akkor beszél oroszul gyermekeivel, amikor orosz-ukrán társaságban van, viszont az édesapja főként magyarul beszél, gyakran szól hozzájuk oroszul. A két szülő egymás között oroszul beszélnek főként, viszont vannak helyzetek, amikor magyarul kommunikálnak. A család környezete, szomszédok, munkatársak főként ukránok, oroszok. Albert elmondta az édesapjának, hogy az óvodában hóembert építettek. Amikor az apa megkérdezte, hogy hogyan építették, a kisfiú a kezével mutatta, hogyan gurították össze a hóember részeit. A hóember orra Albert szerint „morkó” volt.

Viszont a kisfiú akkor is magyar nyelven adott válaszokat, amikor a kérdések ukrán nyelven voltak feltéve.

Az ő beszédében is jelen van a kódváltás. Megfigyelhető a kódváltás akkor is, amikor városbeli élményeit meséli.

A másik családnál az anya gyermekével magyarul szokott beszélni, viszont amikor az apa is jelen van, akkor oroszul-ukránul kommunikál, hogy ő is megértse. Az apa legfőképp oroszul és ukránul beszél a gyermekekkel, de nagyon ritkán előfordul, hogy magyarul szól hozzájuk. A család környezeti nyelve az ukrán. A szülők legtöbbször oroszul vagy ukránul beszélnek egymással.

A gyermek sok időt tölt a nagyszüleinél, akik az apa szülei- oroszul és ukránul, míg az anyai nagyszülők főként magyarul beszélnek a gyerekekkel. Amikor nagyszüleivel beszélget, ukránul válaszol a kérdésekre, viszont anyukája kérdéseire már magyar nyelven ad választ. Hogyha a szülők a gyermekkel való kommunikáció során saját anyanyelvüket használják, viszont, ha az egymással való nyelvi érintkezés a többségi nyelven történik, akkor abban a családban felnövekvő gyermekek nyelvhasználatában nagyobb arányban figyelhető meg a

nyelvek közötti munkamegosztás, kódváltás, mint azokban a családokban, ahol az egyik szülő a kisebbségi nyelven beszél a gyermekkel, s a másik szülő elég jól beszéli a kisebbségi nyelvet, s ezt alkalmazza is beszédében. Ezek meghatározóak lehetnek később.

III.2.1. Beszédpartner és nyelvismerete

A kétnyelvű családokban a kommunikációban két nyelv használatos, így a gyermekek beszédének a kódváltás, kódkeverés jellemző vonása. Ezek mértéke nagyban függ attól, hogy a szülők hogyan, milyen mennyiségben használják a nyelveket a kommunikációban, illetve, hogy milyen szinten ismerik a nyelveket.

McLaughlin (1984) munkájában azt olvashatjuk, hogy a szimultán kétnyelvű gyerekeknél gyakori a nyelvek közötti kódváltogatás, vagyis a gyermek személyektől függően (melyik szülőjéhez beszél például) mondatokban is kódot válthat. A gyermek számára az is nehezítheti a kódváltást, hogy a felnőtt nem a megszokott nyelven beszél a megszokott környezetben, mivel, ha egy bizonyos nyelvi kódot már kialakított valakivel, azt nehéz megváltoztatni egy másik nyelvre.

Karmacsi Zoltán (2020) interjúrészeleiben megfigyelhető a nyelvek közötti munkamegosztás, nemcsak a szülőkkel, hanem a másokkal való beszéd közben. Itt is megfigyelhető, hogy amikor Sanyika édesanyjával beszél a magyar kérdésekre magyar válaszokat ad, viszont amikor édesapja tesz fel neki ukrán kérdéseket, azokra már ukránul adja meg a válaszokat.

Dani édesanyjával csak ukránul beszél, mivel nem tud sokat magyarul.

Többször előfordult már olyan is, amikor a gyermek a magyar nyelvű kérdésre ukrán válasz érkezett:

TM1: És ez itt micsoda?

Dani: Замок. [Vár.]

TM1: Fényképeket? Huha! Mi van ezeknél? Nézzed csak!

Dani: Золата. [Arany.]

TM1: Na ez melyik mese?

Dani: Жар-птиця. [Tűzmadár]

TM1: Mi az, ami a kezében van?

Dani: Стріла. [Íj.] Karmacsi (2020: 57)

Viszont ritkábban előfordul, hogy ukrán nyelvű kérdésre magyarul válaszol.

TM2: Що у наспадає? [Mi esik nálunk?]

Dani: A hó (Karmacsi, 2020: 58).

III.2.2. A kommunikáció nyelvének használata

A kommunikáció nyelvének kiválasztása akkor figyelhető meg, amikor ugyanazzal a személlyel történő beszélgetés során az adott személy egyszer egyik nyelven, majd másik nyelven kommunikál, a gyermek nyelv választása az adott beszédpartner nyelvhasználatához igazodik.

Példának Karmacsi (2020) a beregszászi Sanyika beszélgetést mutatta be édesapjával. A lejegyzett beszélgetés során látható, hogy amikor az apa magyarul szól a gyerekhez, akkor a gyerek magyarul válaszol, amikor az apa nyelvet vált, a gyerek is kódot vált (Karmacsi, 2020:60).

III.2.3. A beszéd téma hatása

"A téma szerinti választás minden olyan kétnyelvű helyzetben természetes, amikor a beszélő az egyes nyelveket eltérő kontextusokban sajátította el (Hamers-Blanc 1989)."

A beszéd téma hatásánál szót kell ejtenünk a mese- és rajzfilmeket át érkező médiahatásokról, hiszen ezek nagyban befolyásolják a gyermekek személyiségét, fejlődését. A gyermek számára a mesék erős érzelmi hatással járnak. A látott vagy esetleg hallott mesénél legtöbbször – persze vannak kivételek – a mese szereplőinél, esetleg a mese címénél vehetünk észre kódváltást.

III.3. Kódkeverés és nyelvi interferenciák-ekvivalenciák a gyerekek beszédében

Trudgill szerint a kódkeverés az, amikor "a beszélők olyan sűrűn és gyorsan váltanak kódot a különböző nyelvek között, még mondaton és kifejezéseken belül is, hogy nemigen lehet megmondani, egy adott pillanatban éppen melyik nyelvet beszélnek" (Trudgill, 1997: 37).

A kárpátaljai kétnyelvű családokban nevelkedő gyermekek beszédére nem túlzottan jellemző a kódkeverés.

A gyermekek beszédében számos típusú interferencia jelenik meg. Fagyal Zsuzsanna az interferenciák három típusát különbözteti meg: lexikai, grammatikai és fonológiai (Karmacsi, 2020: 66).

A grammatikai interferenciákra Karmacsi Zoltán (2020) munkájában találhatunk példákat. Az első példa, amikor a magyar nyelvű beszédbe kerülő ukrán nyelvű tömorféma magyar todalékmorfémát vesz fel.

TMI: Na itt mi történik? Azt is el tudod mondani?

Dórka 2002 Munkács (5;7): A бабыukat megette farkas.

Tányka 2004 Fancsika (3;9): Megmosni és enni. Ez meg цибулька [hagyma].

Dani 2002 Munkács (5;10): Ой (.) а яблочки [almákat] szedi össze (Karmacsi, 2020: 66-67).

Van az interferenciáknak egy újabb típusa, amikor, ha két különböző morféma egymás mellé kerül, akkor az egyik morféma nem teljes alakjában van jelen a mondatokban.

Karmacsi szerint az ekvivalencia pár olyan jelenség, amikor a gyermek beszédében egy adott fogalom mindkét nyelven megjelenik, legyen az akár a kommunikáció folyamatában közvetlenül egymás közelében, vagy távolabbi kontextusában (Karmacsi, 2020: 72).

A gyermekek beszédében ekvivalenciapárokkal főként mesehősök megnevezésekor találkozhattunk.

TM1: Na mit szoktatok játszani?

AK: Barbist.

...

Anya: Ez?

AK: Барбі. [Barbie.]

A következő példánál a gyermek azonosítja az ekvivalenciákat.

Gyerek2: Fekete.

TM2: Це який колір має? [Ez milyen színű?]

Gyerek2: Fekete, чорний.

TM2: А це хто? [És ez mi?]

Gyerek2: Egér, крива [patkány] (Karmacsi 2020: 73-75).

IV. A kutatás célja

A kutatásommal azt szerettem volna felmérni, hogy a Kárpátalján élő kétnyelvű gyermekek életében milyen szinten van jelen például a kódváltás és más kommunikációs stratégiák. Illetve, hogy milyen sajátosságok figyelhetők meg beszédjükben, erre milyen hatással van a környezetük, családjuk.

IV. 1. Vizsgált kérdések, hipotézisek

H1: Feltételezéseim szerint az, hogy a szülők milyen nyelven beszélnek a gyerekeikkel nagyban befolyásolja a gyerekek nyelvhasználatát.

H2: Feltételezéseim szerint az, hogy a gyerekek környezetében milyen nyelven beszélnek az emberek, az is nagyban befolyásolja a gyerekek nyelvhasználatát.

IV. 2. A kutatási terület

Kárpátalja népessége etnikai sokszínűségéről híres. A 2001-es népszámlálás szerint az itt élők nemzetiségei közül legnagyobb arányban az ukránok voltak, aztán a magyarok. A magyarok után következtek a románok, az oroszok és végül a cigányok. Nagy a különbség a nemzeti és anyanyelvi arányokban is, a népszámlálásban ugyanis sokkal kevesebben vallották magukat magyarnak, mint amennyien igazából anyanyelvi szinten használják a nyelvet.

A Kárpátalján szóróványban élő magyarok csoportjában a Munkácsi, Huszti, Técsői, Rahói járások, illetve Munkács, Ungvár, Huszt városok kerültek. A tömbben élő magyarok csoportjába pedig az Ungvári, Beregszászi, Nagyszőlősi járások, illetve Beregszász és Csap városa kerültek.

IV. 3. A vizsgálat módszere és menete

A családok kiválasztásában szerettem volna olyan családot találni, amelyik a mi falunkban, esetleg szomszédos falvakban élnek, hogy könnyebb legyen a kapcsolattartás, ami a kialakult háborús helyzet miatt nem volt túl egyszerű. A környező falvakban nem túl nagy a kétnyelvű családok aránya, inkább olyan családokat találtam túlnyomó többségben a kutatás alatt, amelyek szülőtagjai egyforma anyanyelvűek, nemzetiségűek a gyerekek viszont ukrán tannyelvű iskolába járnak. Voltak továbbá olyan családok is, amelyek bár megfeleltek a vizsgálat kritériumainak a család tagjai nem szerettek volna részt venni a kutatásban.

A család, amellyel a felmérést végeztem a Nagyszőlősi járásban található magyar nyelvű Tiszabökényben élnek. A szomszéd falvak is magyar nyelvű falvaknak tekinthető, csak nagyon

kevés számban találunk olyan családokat, amelyek etnikailag vegyes családoknak nyilváníthatóak.

IV. 4. A felmérés menete és módszerei

Felmérésben egy család volt segítségemre, mely szüleinek egyik tagja magyar, másik pedig ukrán anyanyelvűnek vallja magát. Mindenekelőtt a szülőkkel szerettem volna egy kérdőívet készíteni (melléklet 1.), elbeszélgetni velük, hogy valamennyire megismerjem őket. Elkészítettem egy kérdőívet, amely első kérdései alapvető dolgokra adott választ, például a korra, végzettségre, vallásra, foglalkozásra. A kérdőív második „részében” olyan kérdéseket tettem fel, amelyek arra adnak választ többek között, hogy milyen nyelvi közösségben nőtték fel, jártak iskolába a szülők. A következő néhány kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy környezetével milyen nyelven beszél, hogy melyik nyelvet milyen szinten beszéli, melyik az a nyelv, amelyet szívesebben beszél. Milyen nyelven beszél a gyermekével, illetve, hogy a felesége/férje milyen nyelven beszél a gyermekével és hogy miért?

Miközben a szülők a kérdőíveket töltötték figyeltem arra is, hogy mennyire viselkedtek természetesen a kérdések olvasása, megválaszolása közben. Az apánál éreztem némi zárkózottságot. A kérdőívek kitöltése során is azt tapasztaltam, hogy csak vizsgálatként tekint rá, az anya viszont rendkívül barátságos, kedves volt, ő kicsit természetesebben vette a kérdéseket, illetve vissza is kérdezett, beszélgetést kezdeményezett.

A vizsgálatban résztvevő gyerekekkel semmiképp nem szerettem volna sem kérdőívet, sem olyan módszert alkalmazni, amely során kényelmetlenül, esetleg úgy érezné, hogy kötelező, muszáj ott lennie. Az egész felmérést, vizsgálatot csak úgy szerettem volna megcsinálni, hogy szinte észre se vegye, hogy ez egy felmérés, egyszerű beszélgetésként tekintsen rá. Ezzel elkerülhetem azt is, hogy a gyerek rosszul, kényelmetlenül érezze magát.

A család együtt élt a magyar anyanyelvű, nemzetiségű nagyszülőkkel, viszont az ukrán anyanyelvű nagyszülőkkel is tartották a kapcsolatot, sokat találkoztak. Az apának mindkét szülője magyar anyanyelvű és nemzetiségű, ők magyarul beszéltek unokájukkal. Az anya édesanyja magyar anyanyelvű, viszont majdnem anyanyelvi szinten beszélt oroszul, az anya édesapja orosz, ukrán anyanyelvű, ő pedig egész jól beszélte a magyar nyelvet, némi akcentussal, így ők is magyar és ukrán nyelven beszéltek az unokájukkal.

Vallás tekintetében az apa görög-katolikus, az anya pedig református. Az apa-magyar anyanyelvű szülőkkel- a magyar vonatkoztatású ünnepeket ünnepelte, az anya pedig kiskora óta mindkét vonatkoztatású ünnepet ünnepelte, neki „kétszer volt karácsony”.

Iskoláikat tekintve mindketten rendelkeztek érettségivel. Az apa és az anya is ukrán tannyelvű iskolákat végzett. A szülők egyik tagja sem tanult tovább.

A családot körülvevő környezetben mindkét nyelv előfordult: a boltban illetve a szomszédokkal egyaránt magyarul beszéltek, hiszen magyar anyanyelvű lakosok lakta faluban éltek. A kérdőívből olyan kérdésekre is választ kellett adniuk, miszerint milyen nyelven néznek különböző tévéműsorokat. Az apa azt válaszolta, hogy saját anyanyelvén, vagyis magyarul. Az anya mindhárom nyelven szokott tévéműsorokat nézni: ukránul, oroszul és magyarul is egyaránt.

IV. 5. Etnikailag vegyes családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatának stratégiái

„A kétnyelvű a beszélgetés megkezdése előtt az általa és a közösség által jól ismert szabályoknak megfelelően választ a birtokában lévő nyelvek közül, de ez a választás nem zárja ki, hogy a választott nyelven belül ne térjen át a másik nyelvre is. A kétnyelvű beszélő legfontosabb ismérve, hogy beszéde közben vált át a másik nyelvre, vagyis kódot vált.” (Karmacsi, 2020: 53).

Dolgozatom első részében már írtam arról, hogy melyek azok a tényezők, amelyek nagyban befolyásolhatják egy etnikailag vegyes családban felnőtt gyermek nyelvhasználatát. Ilyen tényezők a közösség, a környezet, illetve maga a család.

IV. 5.1 Beszédpartner és nyelvismeretének hatása a gyermek nyelvhasználatára

A család szülőpárja, amely a segítségemre volt a felmérésem során etnikailag vegyes házaspár, vagyis beszédjük során két nyelvet használnak, amely között munkamegosztás van. Ebből következtethető, hogy mivel a gyermekkel is két különböző nyelven beszélnek, ezért a gyermeknél is kialakult egy kódváltás, esetekként kódkeverés. Ez a kódváltás és kódkeverés a gyereknél nagyban függ attól, hogy a szülők milyen mértékben beszélnek a másik nyelvet, illetve milyen arányban használják ezeket a nyelveket egymással és a gyermekkel szembeni kommunikáció során. A gyermek kódváltását befolyásolhatja az is, hogyha az egyik szülőpár a másik anyanyelvén szól a gyermekéhez: például a magyar anyanyelvű apa ukránul szól, kérdez. Ilyen esetekben előfordulhat, hogy a gyerekek nem tudják értelmezni a hallottakat.

A szülők elmondása szerint a kislányuknál erre nem volt példa, meg tudta különböztetni, el tudta különíteni a nyelveket egymástól: ha ukránul szólta hozzá az ukrán anyanyelvű édesanyja, akkor ukránul válaszolt, ha a magyar anyanyelvű édesapja szólta hozzá, neki magyarul válaszolt.

Ilyenre volt példa már a beszélgetésünk kezdetekor, amikor édesanyja megkérte, hogy mutakozzon be -ukránul-, akkor ukránul is válaszolt neki. Aztán mikor az édesapja tett fel neki kérdést, arra már magyarul adott választ.

Anya: Як тебе звати? (Hogy hívnak?)

Szintia: Вігула Сінтія (Vigula Szintia)

Apa: És a barátaid hogy szoktak téged hívni?

Szintia: Szintinek

Ebben a részletben személyhez kötött kódváltás történt. Szintia ukrán anyanyelvű édesanyjának feltett ukrán kérdésére ukránul is válaszolt, majd a következő kérdést édesapja tette fel saját anyanyelvén, amelyre magyar választ kapott. Itt a kislány aszerint választotta meg a nyelvet, hogy épp melyik szülőjével beszélt. Apai nagyszüleivel magyarul beszélget, az anyai nagypapjával ukránul, mivel az ő anyanyelve is ukrán, nagymamájával pedig magyarul, mivel az ő anyanyelve a magyar. Összefoglalásképp Szintia családtagjaival saját anyanyelvükön beszél.

IV. 5.2 A beszéd téma hatása a gyermek nyelvhasználatára

A gyermekeknél a kódváltást kiválthatja a téma is, amiről épp beszélünk. „A téma szerinti választás minden olyan kétnyelvű helyzetben természetes, amikor a beszélő az egyes nyelveket eltérő kontextusokban sajátította el”. Bartha Csilla rávilágít továbbá arra is, hogy a nyelv választás interakcióközpontú stratégiájához kötődő szülő-gyermek kommunikációban elsősorban a téma határozza meg a hozzátartozó kódot (Karmacs 2020: 62).

Az óvodás gyermek életében fontos helyet foglal a játék, hiszen nagy szerepe van a gyerek személyiségének formálódásában. A gyerekek a játékok során fejezik ki minden érzelmüket, ezért is nagyon fontos, hogy olyan játékokat válasszunk számukra, amelyek fejlesztik személyiségüket, tudásukat. Az olyan játékok, amelyeket párban kell játszani, tökéletesek a társas kapcsolatok, az empátia és az odafigyelés erősítésére.

Szintia esetében érdekes volt számomra, hogy amikor azokról a játékokról beszélt, amelyeket az ukránul beszélő barátaival játszott, ukrán nyelven mondta el a játék nevét, ezzel ellentétben amikor azonban olyan játékról beszélt, amit magyar barátaival játszott, azokról már magyar nyelven mesélt.

Kérdező: Milyen játékkal szoktál a magyar barátaiddal játszani?

Szintia: Fogócskázni szoktunk.

Kérdező: És az ukránul beszélő barátaiddal?

Szintia: Хованки-t szoktunk játszani.

IV. 5.3 Kódváltás

Muysken (2000) a kódváltás három típusát határozza meg: 1. beemelés - amikor egy kódváltás úgy valósul meg, hogy egy nyelvből egy szó vagy egy szószerkezet egy másik nyelvi megnyilatkozásba kerül; 2. alternálás - amikor kódváltáskor két nyelv szerkezete között váltakozás megy végbe; 3. egybevágó lexikalizáció - egymást fedő grammatikai rendszerbe két nyelv szavai alkotnak egységet.

Kétnyelvű csoporton belül a kódváltásokat kiváltó kommunikációs indítéket tekintve, funkciójuk alapján az alábbi típusokat szokták sorolni:

- státuszemelés: a beszélő szerepének megváltozása, hivatalos jelleg, szakértelem kifejezésre juttatása, műveltség fitogtatása;
- szolidaritás: a csoportidentitás jelzése és hangsúlyozása;
- az üzenete perszonalizálása: a beszélő jelenlétének kifejezésre juttatása;
- bizalmasság: düh és bosszúság kinyilvánítása;
- kizárás: valaki kizárása a beszélgetésből;
- megszólítás: egyvalakinek a megszólítása egy több személyből álló csoportban, a megszólított azonosítása;
- személyes kontra objektív álláspont kinyilvánítása: a beszélő kifejti, hogy saját véleményéről vagy egy általánosan elfogadott véleményről van-e szó;
- kitöltés: egy lexikai alak, kifejezés, diskurzusjegy vagy mondat kitöltése;
- kiváltás/kötés: a legutóbb használt nyelv folytatása;
- idézés: valakinek az idézése;
- közbevetés: a beszélő kilép a személytelen narrátor szerepből, hogy egy másik megjegyzést tegyen;
- az üzenet minősítése: részletezés vagy hangsúlyozás, az egyik kódon elhangzottak magyarázata;
- ismétlés: az egyik kódon elhangzott üzenet megismétlése a másik kódon;
- az üzenet tartalma: az üzenetben szereplő személy nyelvhasználata befolyásolja a kódváltás létrejöttét (Karmacsi, 2020: 55).

IV. 5.4 Kódkeverés a gyermek beszédében

Szintia beszédében a kódkeverés jelen van. Nem sűrűn hallott tőle, viszont egy-két alkalommal használta, például amikor Szintiát a kedvenc meséjéről kérdeztem - miközben magyarul beszélgettünk - a mese címét, illetve a szereplőket is ukrán nyelven mondta. Mint később kiderült a kislány ezt a mesét ukránul nézte.

Kérdező: Szintia, és melyik a kedvenc meséd?

Szintia: Губка Боб.

Kérdező: Ki a kedvenc szereplőd a meséből?

Szintia: Губка Боб.

Kérdező: Miért ő a kedvenced?

Szintia: Azért, mert mindig vidám és jó kedve van.

Beszédében fellelhető volt még a kódváltás olyan „formája” is, amikor a kislány például magyarul beszélt és mondataiban egy-két szót ukránra váltott.

IV. 5.5 Nyelvi interferenciák

A nyelvi interferencia gyűjtőfogalom, minden olyan nyelvi jelenséget ide sorolunk, amely a kétnyelvűség következtében jön létre. A legtöbb kétnyelvű személy beszédében fellelhető valamilyen formában a nyelvi interferencia.

Hoffmann (1991) a nyelvi interferencia három típusát különbözteti meg: grammatikai, fonológiai és lexikai – mint ahogy azt már a dolgozatom első részében is írtam. A fonológiai típust a mindennapokban akcentusnak nevezik. A grammatikai interferencia magába foglalja a névmások, határozószók és előljárószók helyes használatát. A lexikai interferenciát talán a legnehezebb összefoglalni.

A Szintiával folytatott beszélgetés során a grammatikai interferenciák azon jellege jelenik meg, mikor a kommunikációs nyelvbe beépülő más nyelvű tömorféma a kommunikációs nyelvének toldalékát veszi fel.

Kérdező: Nagyon szép hajcsattod van. Megkérdezhetem, hogy kitől kaptad?

Szintia: Дідусьтől kaptam.

Ennél az interjúrészletnél láthatjuk, hogy amikor Szintiának feltettem egy kérdést, hogy kitől kapta a hajcsattát, a válasz „Дідусьтől kaptam” volt. Mint korábban említettem Szintia anyai nagypapáját *дідусь*-nak hívta, a hajában lévő csattot is tőle kapta, így összerakta az ukrán szót, a magyar toldalékkal.

Szintia beszédében a szókölcsonzés is előfordul, mint valószínűleg nagyon sok más Kárpátalján élő magyar szóhasználatában is. Az egyik talán legsűrűbben használt ilyen szó az a zsemle, amint mi és Szintia is előszeretettel bulacskának nevez.

Kérdező: Mi a kedvenc ételed?

Szintia: Nagyon szeretem a sajtos bulacskát és a spagettit is.

V. DIFER felmérés

Az iskolakezdés sikeressége nagyban befolyásolja a későbbi tanulási folyamatot. Ezért is nagyon fontos, hogy a gyerekek kellően felkészülve várják az iskolakezdést. Ezeknek a készségeknek a mérésére különféle tesztek, felmérések állnak rendelkezésünkre.

Az egyik ilyen felmérés a DIFER felmérés.

A DIFER -**DI**agnosztikus **FE**jlődésvizsgáló **R**endszer -, egy olyan rendszer, amelynek fő célja, hogy segítse a sikeres iskolakezdést. Ennek a tesztnek talán a legfőbb előnye, hogy nem igényel különlegesebb szakértelmet: óvónők és tanárok is egyaránt lebonyolíthatják a folyamatát. Hátránya, hogy egyénileg és személyesen lehet csak elvégezni, így akár több órát is igénybe vehet. Mivel az iskolákban nehezebb a tanulók és a tanárok órarendjében beilleszteni egy ilyen felmérést, ezért ezt leginkább az óvodákban használják. A felmérést azért végeztem el Szintiával, mert érdekelt, kétnyelvű családban, környezetben nevelkedő gyerekként okoz-e számára nehézséget a teszt megoldása.

A DIFER teszt hét különböző készséget vizsgál:

1. írásmozgás-koordináció;
2. beszédhallás;
3. relációszókinés;
4. elemi számolási készség;
5. tapasztalati következtetés;
6. tapasztalati összefüggéskezelés;
7. szocialitás.

A feladatok során elért pont alapján öt szintet különböztethetünk meg:

1. Előkészítő szint;
2. Kezdő szint;
3. Haladó szint;
4. Befejező szint;
5. Optimális használhatóság (Krepsz – Kapai Bernadett, 2018).

V.1. A felmérés menete

A felmérést ugyanazzal a kislánnyal végeztem, akivel az előző kutatást is. A kialakult háborús helyzet miatt sajnos sehogy sem tudtuk megoldani a személyes találkozást, így az internet segítségével végeztük el a tesztet. Emiatt még a teszt elkezdése előtt átnéztem a kérdéseket, feladatokat, hogy hogyan lehetne megoldani őket az interneten keresztül, ami elég

nehezen ment. Személy szerint nem érzem elégnek a munkám: számomra valami még hiányzik belőle, viszont sajnos ennyire volt lehetőségem kidolgozni a tesztet.

A szülőkkel beszéltem először; elmondtam nekik a teszt menetét, hogy tudják, milyen feladatokat is kell elvégeznie majd a kislánynak. Szerencsére ismét nagyon segítőkészek és barátságosak voltak.

Mivel a kislányt már az előzőekben megismerhettem, így a mostani felmérés előtt már nem ismerkedtünk, csak beszélgettünk. Megkérdeztem tőle, hogy van, mi történt vele, amióta nem találkoztunk, szerettem volna egy barátságos, kellemes légkört kialakítani, amennyire video chaten keresztül ez lehetséges volt. Miután ez sikerült, elkezdtük a tesztet.

A tesztet két nap alatt sikerült felvennünk. Nem szerettem volna nagyon lefárasztani a kislányt, így a feladatok között is tartottunk 10-15 perces szüneteket, amikor más témákról is beszélgettünk. Első nap az írásmozgás-koordináció, tapasztalati összefüggés-megértés és a beszédhanghallás vizsgálatokat készítettük el. Ez 2 órát vett igénybe.

A második nap 3 órát töltöttünk együtt. Ezen a napon a fent maradt négy tesztet készítettünk el: tapasztalati következtetés, elemi számolási készség, relációs szókinccs és végül a szocialitás. Minden feladat előtt elmesélek Szintiának egy-egy történetet, amelyről véleményt kell alkotnia.

V.2. Írásmozgás-koordináció készség

Az írásmozgás-koordináció fontos a gyerekeknél. Ha ez a készség kellőképpen megerősödik, kifejlődik, akkor a gyerekek könnyebb megtudnak tanulni írni. Ez az írás előfázisa.

Az írásmozgás-koordinációnak különböző fejlődési szintjei vannak:

- Firkálás;
- Színezés;
- Ráírás;
- Másolás;
- Leírás;
- kézírás (Krepsz – Kapai Bernadett, 2018:5).

Ebben a feladatban Szintiának nyolc különböző formát kellett lemásolnia. Miközben ő rajzolt, figyeltem a ceruzafogására. Szintia jobb kezes.

A feladat előtt elmeséltem a kislánynak egy történetet, amelynek lényege az volt, hogy Mari belevágott egy kislány pólójába.

Mielőtt elkezdett volna rajzolni, megmutattam neki a rajzokat és magyaráztam közben, hogy melyik ábrán mi látható: az első egy függőleges vonal, a második egy kör. Nem neveztem meg számára az összes ábrát, hisz a lényeg az volt, hogy a kislány megértse, hogy a rajzok nem egyformák.

Az első rajzon egy egyszerű, függőleges vonal látható. A második minta egy kör, a harmadik pedig egy félkör féle, a negyedik egy Z betű, és így nehezedik egyre jobban.

Még a feladat előtt megkértem az anyukát, hogy nyomtassa ki az általam elküldött képet. A kinyomtatott képre Szintia úgy rajzolt, hogy én is láthassam.

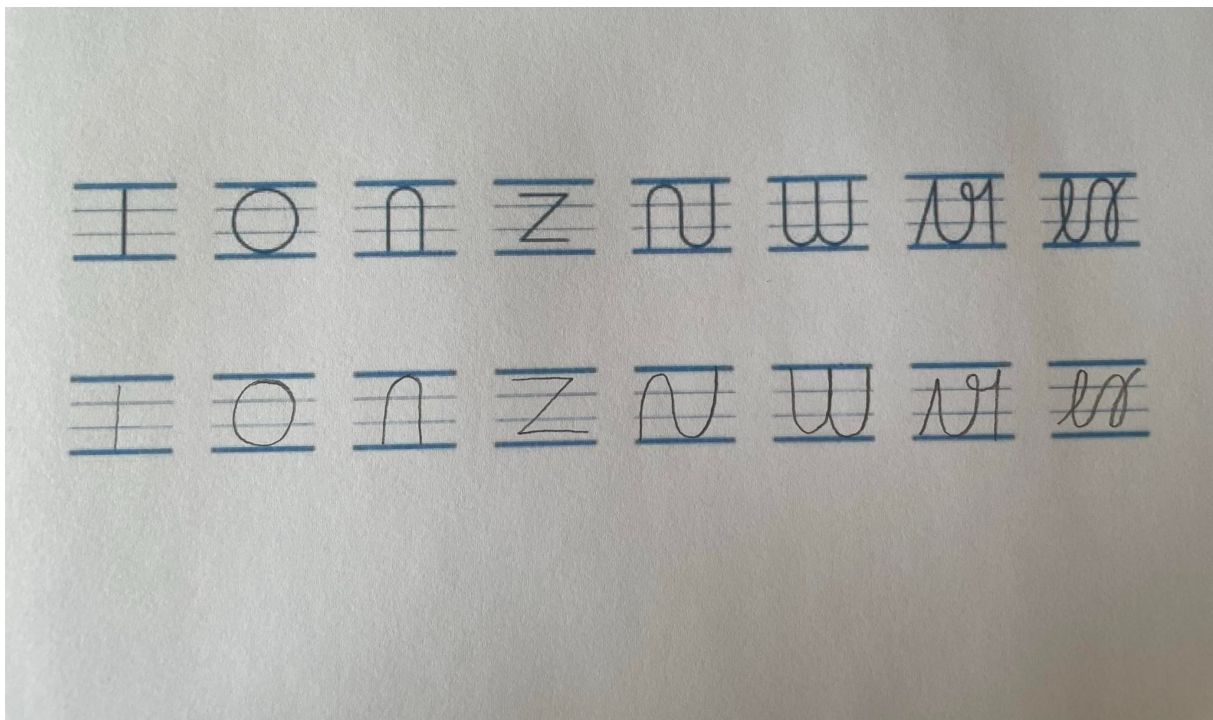
Szintia minden mintát szépen le tudott másolni; kicsit szorította a ceuzát, de ezen kívül szépen rajzolt vele. A minták közül mindet szépen megrajzolta. Az utolsó rajzot kicsit bizonytalanabban kezdte el, viszont szépen befejezte. Ha azonban közelebbről is megnézzük, látszik, hogy egy-két vonal kicsit görbébb, illetve repcés.

A kislány által lemásolt rajzokat három szempont alapján értékeltem: T – tartalom, E – elhelyezés, M – méret.

Tartalom – a rajz felismerhető, minden része megvan. Nem hiányoznak belőle vonalok, nincsenek plusz vonalak húzva.

Elhelyezés – az elhelyezés a rajzolt mintákon nem volt tökéletes: az első mintát – a vonalat – kicsit görbének rajzolta, a hatodik rajznak, amely olyan mint egy W, az egyik része kicsit feljebb van, mint a másik, illetve az utolsó minta is kicsit eldőlt.

Méret – a rajzok méretei is a meghatározottak szerint voltak megrajzolva. Nem voltak 1 mm-nél sem kisebbek, sem pedig nagyobbak. Minden rajz kisebb, egyik sem ér a vonalon kívül.

3. ábra

DIFER teszt – Írásmozgás-koordináció

Fejlesztési lehetőségek írásmozgás-koordináció készségének fejlesztésére: ujjmozgás: az ujjak tornáztatása, gyurmázás, fonás, puzzle, hajtogatás, cipőfűző verseny, bábozás, gyöngyfűzés, lego, csipeszekkel való játékok, origami készítés, gombválogatás, papírfűzés.

Színezés: különböző képek kiszínezése, különféle felületekre való rajzolás -beton, papír, fa-, különféle tárgyak segítségével: kréta, ceruza, zsírkréta; homokba rajzolás, fába karcolás.

Ráírás: pontösszekötés, vonalvezetés, vonalfolytatás.

V.3. Tapasztalati összefüggés-megértés készség

A felmérés ezen részében 8 feladatot kellett elvégeznie a kislánynak. Elmondunk neki nyolc tényt, majd a feltett kérdésekre ki kell következtetnie a válaszokat. A válasznak nem kell ugyanannak lennie, mint az elvárt, elég, ha tartalmilag megegyezik vele. Ha nem azt kapjuk válaszként, kérdőjelet írunk, ha azt kapjuk, akkor pipát. Ezek a feladatok az iskolai tananyag könnyebb megértését segíti, illetve a gyerekek logikáját, következtető képességét tudjuk felmérni. A készség nem megfelelő kialakulása és fejlődése negatív befolyással lehet a tanulási eredményekre.

Összefüggés-megértés területei:

N/C = nemcsak akkor/csak akkor;

O/E = okság/együtt járás;

!/? = szükségszerű/valószínű;

M/N = mindig/nem mindig (Mozaik Kiadó, Szeged 2004.).

Szintia ezt a részt is jól elvégezte. A nyolc mondat közül csak egyet kellett újraolvasnom a kislány számára, mivel elsöre nem értette. A válaszok többsége tartalmilag megegyezett az elvártaktól. A válaszokon nem gondolkozott túl sokat, legtöbbször gyorsan válaszolt.

A felmérés eredményei (részlet a DIFER tesztből):

1) Ha megbotlunk, akkor eleshetünk.

(N/C) ?

(!/?) ✓

(O/E) ✓

(M/N) ✓

2) Ha az asztalon lévő pénz százforintos, akkor a közepe aransárga.

(N/C) ✓

(!/?) ✓

- (O/E) ✓
(M/N) ✓
- 3) Ha esik az eső, akkor felhő van az égen.
(N/C) ✓
(!/?) ✓
(O/E) ✓
(M/N) ✓
- 4) Ha megsérül az ujjunk, akkor vérezhet.
(N/C) ✓
(!/?) ✓
(O/E) ✓
(M/N) ✓
- 5) Ha a kezünkben tartott radírt elengedjük, akkor leesik.
(N/C) ✓
(!/?) ✓
(O/E) ✓
(M/N) ✓
- 6) Ha a kör nagy, akkor lehet, hogy fekete.
(N/C) ✓
(!/?) ✓
(O/E) ✓
(M/N) ✓
- 7) Ha felhő van az égen, akkor esik az eső.
(N/C) ?
(!/?) ✓
(O/E) ✓
(M/N) ✓
- 8) Ha egy állat többé nem jut táplálékhoz, akkor éhen hal.
(N/C) ✓
(!/?) ✓
(O/E) ✓
(M/N) ✓ (Mozaik Kiadó, Szeged 2004.)

Ebben a feladatrészben Szintia összesen 30 pipát kapott.

Fejlesztési lehetőségek a tapasztalati összefüggés-megértés készség fejlesztésére: az összefüggés-megértés készségét különböző mesékkel, olvasással tudjuk fejleszteni, továbbá minden olyan játékkal, amelyhez memória és figyelem szükséges, a legjobb a társas játék.

V.4. Beszédhanghallás készség

A beszédhanghallás a tanulás egyik legfontosabb alappilére; fejleszti az olyan fontos dolgokat, amelyek segítik az olvasás – írás kialakulását. Ha nem fejlődik ki megfelelően, akkor a későbbiekben beszéd-, olvasási- és helyesírási hibák is felléphetnek a gyerekeknél.

Mielőtt elkezdenénk a feladatot, elmesélek egy történetet, amely arról szól, hogy Pityu és Jancsi összeveszett egy játékon, amivel végül Jancsik elszalad.

Ebben a részben Szintiának olyan rajzpárokot mutattam, amelyeken hasonló nevű dolgok szerepelnek. A tárgyak neveit a rajzokat magam elé téve olvastam fel, hogy a kislány ne láthassa a szám, hanem a tárgyakat a képeken. Az volt a feladata, hogy megmondja, melyik tárgy nevét mondtam. Próbáltam a lehető legjobban megformálni a betűket, illetve figyeltem a hangsúlyra, hangtempóra is.

A távolság miatt itt is a szülők – leginkább az édesanya – segítségét kértem. Átküldtem neki a képeket, majd megkértem őt, hogy egy elektronikai eszközön kapcsolja be azokat a kislánynak, ahol megtudja mutatni, hogy melyik képre gondol.

BESZÉDHANGHALLÁS
(rövid változat)

A mérés egyéni vizsgálattal, elkülönített helyen történik. Úgy helyezkedjünk el, hogy a gyermek ne láthassa a szánkat.

1) **Mutassuk!** Ez egy *pont*, ez a fiú csomagot *bont*.

Most a kettő közül csak az egyiket fogom mondani. Mutass rá arra, amelyiket mondom!

PONT / BONT

2) **Mutassuk!** Itt úszik egy *hal*, itt meg a fiú nem jól *ball*.

Most a kettő közül csak az egyiket fogom mondani. Mutass rá arra, amelyiket mondom!

HAL / HALL

A szópárok közül véletlenszerűen hol az elsőt, hol a másodikat mondjuk ki!

3) **Mutassuk!** Itt valaki levest *mer*, itt meg valaki *mér*.

Most a kettő közül csak az egyiket fogom mondani. Mutass rá arra, amelyiket mondom!

MER / MÉR

4) **Mutassuk!** Itt a piros *meggy*, ez a fiú meg valahová *megy*.

Most a kettő közül csak az egyiket fogom mondani. Mutass rá arra, amelyiket mondom!

MEGGY / MEGY

A szópárok közül véletlenszerűen hol az elsőt, hol a másodikat mondjuk ki!

5) **Mutassuk!** Ez egy hegyes *olló*, ez a madár pedig a *holló*.

Most a kettő közül csak az egyiket fogom mondani. Mutass rá arra, amelyiket mondom!

OLLÓ / HOLLÓ

6) **Mutassuk!** Ez a *domb*, ez meg a *dob*.

Most a kettő közül csak az egyiket fogom mondani. Mutass rá arra, amelyiket mondom!

DOMB / DOB

A szópárok közül véletlenszerűen hol az elsőt, hol a másodikat mondjuk ki!

4. ábra

A beszédhanghallás készségének egyik tesztlapja

Mozaik Kiadó, Szeged 2004.

Először 15 kérdésre kellett helyesen válaszolnia, ha ezek közül kettőnél több a rossz válasz, akkor további képeket kell mutatnunk. Szintia három kérdésre nem válaszolt jól. Kettő ezekből olyan szó, amelyben hosszú mássalhangzó szerepel: hal – hall; meggy – megy; hold – holt; köt – köd. Mivel több, mint két rossz válasza volt, így tovább folytattuk a feladatot.

Legtöbbször olyan szavaknál hibázott, amelyben hosszú mássalhangzók, illetve olyan szavak, amelyekben két egymáshoz nagyon hasonló betű szerepel. Például: doboz – toboz; toll – tol ; hantgya – hangya; galamb – kalamb; kom – gom.

Szintia így a 60 szópárból kilencet rontott el.

Fejlesztési lehetőségek a beszédhallgatási készségek iránt: szóvonat játék, hangutánzások, zörejek felismerése és egymástól való megkülönböztetése.

V.3. Tapasztalati következtetés készség

Ez a készség segíthet a gyerekeknek az olvasott szövegek és a tanár beszédének könnyebb megértésében. A készség hiánya elmaradást okozhat a tanulásban, hiszen nehezítheti a tanár magyarázatának megértését. A teszttel arra vagyunk kíváncsiak, hogy a gyerekek felfogó- és következtetőképessége mennyire erős. Befolyásoló tényezője a szülők nyelvhasználata.

A felmérést fél évente ismételni szokták, hogy figyelemmel tudják követni a gyerekek fejlődésének menetét.

A szocialitást is mérjük, ezért ismét egy történettel kezdek: a történet Panniról és Juliról szól. Panni elvette Juli ceruzáját, Juli ezért összefirkálta Panni rajzát.

A teszt felvételekor a következő összetevőket vizsgáljuk: lépés, visszalépés, választás, lánc, predikátumlogikai lépés, predikátumlogikai visszalépés.

Szintianak a felmérés során mondatokat kellett befejeznie: közlök egy tényt, aztán elkezdek egy mondatot, amelyet neki be kell fejeznie. A helyes válasz az állítások után szerepelnek, zárójelben. Ha ezt a választ kapjuk, pipát teszünk, ha nem ezt, vagy egyáltalán nem kapunk választ, az kérdőjelet ér. A tényt nem lehet kétszer felolvasni egymás után, ha nem tudja a választ buzdíthatjuk, hogy gondolkodjon még rajta, viszont nem mondatjuk meg a megfejtést, a következő állítást olvassuk fel. Próba feladatokkal kezdek, hogy Szintia megértse a feladat lényegét: „Minden gyerek játszik. Panni gyerek, tehát... (szeret játszani).”

Szintia nem tudta befejezni az állítást, ezért elmondtam neki a helyes választ, és újra felolvastam a mondatot. Ekkor már tudta a választ.

TAPASZTALATI KÖVETKEZTETÉS

SZERVEZÉS

A mérés egyéni vizsgálattal, elkülönített helyen történik. A gyerekekkel szemben ülünk, hogy ne tudja elolvasni a helyes válaszokat.

A következtetések mindegyikét külön-külön jól tagolva és hangsúlyozva felolvassuk, majd **néhány másodpercet várunk**, hogy a gyerek befejezze a félbehagyott mondatot. A helyes kiegészítést zárójelben, dőlt betűkkel megadtuk.

ÉRTÉKELÉS

Ha a gyermek a helyes (a zárójelben megadott) kiegészítést mondja, akkor a „Fejlődési mutató” megfelelő rovatába pipát, ha hibás a válasz vagy nincs válasz, akkor kérdőjelet írunk. Ha a gyerek hibázik, a válasz után ennek ellenére is buzdítsuk, de a helyes választ ne mondjuk meg. Térjünk rá a következő mondat felolvasására. A tesztváltozat mind a 16 mondatát fel kell olvasni, függetlenül attól, hogy helyes a válasz vagy nem.

INSTRUKCIÓ

„Most kiegészítő játékokat fogunk játszani. Én elkezdek valamit mondani, de nem fejezem be. Amikor megállok, te rögtön fejezd be, amit én elkezdtem. Azonnal mondd, amit én kihagytam!”

PRÓBAFELADAT

„Minden gyerek szeret játszani. Panni gyerek, tehát... *(szeret játszani)*.”

„Ha szép az idő, akkor kirándulunk. Most nem kirándulunk, tehát... *(nem szép az idő)*.”

Ha a gyermek nem tudja megmondani a hiányzó szavakat, mi megmondjuk, és újra felolvassuk a próbafeladatokat, várva a kiegészítést. Néhány esetben előfordulhat, hogy a gyerek a mondatok többszöri ismétlése után sem tudja, mit kell tennie. Ilyenkor is kezdjük meg a vizsgálatot.

I. RÉSZ

1. Vagy nem eszem sok édességet, vagy meghízom. Most sok édességet ettem, tehát... *(megbízom)*.
 2. Ha egy gyerek még nem jár iskolába, akkor sokat játszhat. Sanyi még nem jár iskolába, tehát... *(sokat játszik)*.
 3. Vagy kitararítom a szobámat, vagy nem mehetek moziba. Most mehettem moziba, tehát... *(kitakarítottam a szobámat)*.
 4. Minden kutya szereti a csontot. A Bodri kutya, tehát... *(szereti a csontot)*.
-
5. Ha nem vagyok ügyes, akkor az anyukám nem dicsér meg. Most az anyukám megdicsért, tehát... *(ügyes voltam)*.
 6. Ha még éretlen az alma, akkor nem szedjük le. Most még éretlen az alma, tehát... *(nem szedjük le)*.
 7. Ha a víz nem forró, akkor nem égeti meg a kezemet. Most a víz nem forró, tehát... *(nem égeti meg a kezemet)*.
 8. Ha egy gyerek nem fogad szót, akkor megbüntetik. Jancsi nem büntették meg, tehát... *(szót fogadott)*.
-
9. Vagy nem esik az eső, vagy nem szárazak az utak. Most nem szárazak az utak, tehát... *(esik az eső)*.
 10. Vagy tanulunk, vagy sétálni megyünk. Most tanulunk, tehát... *(nem megyünk sétálni)*.
 11. Ha vasárnap van, akkor nem kelek fel korán; és ha nem kelek fel korán, akkor jól kipihenem magam. Tehát ha vasárnap van, akkor... *(jól kipihenem magam)*.
 12. Ha a gólyának eltörik a szárnya, akkor nem tud elrepülni. Most el tudott repülni, tehát... *(nem tört el a szárnya)*.

5. ábra

Tapasztalati következtetés készségének egyik tesztlapja

Mozaik Kiadó, Szeged 2004.

A felmérést lehet végezni 16 és 32 állításból is, illetve van rövid változata is, amikor csak a 8., 10., 12., 14., 17., 22., 23., 24., 30., 32.-es mondatokat olvassuk fel a gyerekeknek.

Szintia az egész felmérést, vagyis mind a két részt megoldotta. 32 mondatból 27-et jól fejezett be, amelyek nehezebben mentek neki, azok a hosszabb mondatok voltak: 30., 28., 24., 13., 11. A hosszabb mondatokat hívjuk láncnak.

A TAPASZTALATI KÖVETKEZTETÉS FEJLŐDÉSE

Értékelés: ✓=működik vagy ?=még nem működik

Dátum		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16																17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32																
		év	hó																															
01	05	?	✓	✓	?	?	✓	✓	?	✓	✓	?	?	?	?	?	?	✓	✓	✓	?	?	✓	✓	✓	✓	?	✓	?	?	✓	?	?	?
02	05	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓	?	✓	✓	?	✓	?	?	?	?	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓	✓	?	✓	✓	?	✓	?	?	?	
03	05	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓	?	?	?	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓	✓	

Előkészítő szint										Kezdő szint					Haladó szint					Befejező szint					Optimum							
p=0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
%=0	3	6	9	13	16	19	22	25	28	31	34	38	41	44	47	50	53	56	59	63	66	69	72	75	78	81	84	88	91	94	97	100

p = az elért pontok (pipák) száma, alatta a %-os eredmény.
 Az egymás alatti két szám bekarikázandó. A rövid változat szorzója: 3,2.
 A félteszt szorzója 2.

6. ábra.

Tapasztalati következtetés fejlődése

Mozaik Kiadó, Szeged 2004.

A tapasztalati következtetés készségét a fenti táblázat alapján szokták értékelni. Ezt csak akkor lehet megtenni, ha az összes feladatot elkészítettük. Láthatjuk, hogy az első két oszlopba a felmérések időpontját szokták beírni, a felső sorba pedig a feladatok számait. Az alattuk lévő kockákba kell tennünk a pipát vagy kérdőjelet, a megoldástól függően.

Szintia 27 pontot szerzett meg, így 84%-ot ért el.

Fejlesztési lehetőségek a tapasztalati következtetés készségére: lánc mesék, mesebefejezés, képek sorrendbe tevése.

V.4. Elemi számolási készség

Ismét egy történettel kezdünk: Jancsi meghúzta Panna haját, aki ezért nagyon megharagudott a kislányra és nem is akart vele játszani.

A számolás készsége az egyik legfontosabb készség egy iskolás számára, hiszen ez a matematika alapja. Ennek a hiánya a tanulás során nehézségeket okoz.

A teszt több részből áll: számlálás, számkörök átlépése, számlálás visszafelé, műveletek pálcikákkal, számképfelismerés, számolvasás.

A felmérést el lehet végezni rövid tesztként is, a pirossal kijelölt feladatok ezek a részek.

Az első feladatnál, a számlálásnál megkértem őt, hogy számoljon el, ameddig csak tud. Mivel folyamatosan el tudott számolni 21-ig, miután elérte a számot, megállítottam. A feladatra így 21 pontot is kapott. Nem akadt bele, az elején kicsit bizonytalan volt, aztán biztosabb lett magában. A feladatnál annyi pipát – vagyis pontot – lehet szerezni, ameddig hibátlanul el tud számolni.

A második feladat a számkörök átlépése volt, amikor én elkezdtem számolni, a kislány feladata pedig az volt, hogy befejezze ezt. Minden sorban jól ment neki a számlálás: az elsőnél 28-tól kell folytatnia, az utolsónál pedig 498-tól kell folytatnia a számolást. Minden sor számolását hibátlanul fejezte be.

A harmadik feladat a számlálás visszafelé, ahol egy adott számtól kell visszafelé számolnia. Az utolsó számok már nem mentek neki: az elsőnél 5-től, a másodiknál 6-tól, a harmadiknál 9-től, a negyediknél 14-től, az ötödiktől, 24-től, a hatodiktól 54-től, hetediknél 104-től, az utolsó sornál pedig 504-től kellett visszaszámolni. Ebben a feladatrészben is hibák nélkül visszaszámolt.

A számképfelismerésnél az a feladat, hogy különböző bogarakat, gyümölcsöket, stb, ábrázoló képek közül rá kell mutatni arra, amelyiken annyi szám van, amennyit mondok. Minden képre 15 másodperce van a gyerekeknek, viszont ha az egymást követő három képet is eltéveszti, akkor a többit nem kell kérdeznünk, és kérdőjelet írunk. Figyeljünk, hogy a rajzokat ne nevezzük meg. Szintia ebben a részben nem hibázott: minden számot össze tudott kapcsolni a képekkel.

Az utasítások a következők lehetnek: „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 1 rajz van!”

A képeket a kislány ismét laptopon mutatta.

A számolás pálcikákkal feladatot sajnos nem tudtuk elvégezni kamerán keresztül.

A számolvasásnál Szintianak az általam kivágott papírokon lévő számokat kellett leolvasnia. Szintia csak az utolsó számot nem tudta leolvasni, ami a 763. Az előtte lévő szám, 118 is nehezebben ment neki, a többi viszont már könnyen leolvasta.

Ebben a feladatban Szintia három pipát kapott, hiszen az utolsó ?-et ért.

Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer 4-8 évesek számára

ELEMI SZÁMOLÁSI KÉSZSÉG
(folytatás)

SZÁMKÉPFELISMERÉS

„Mutatok egy képet. Ezen keretek vannak (*mutatjuk*), és a keretekben különböző rajzok láthatók: gyümölcsök, bogarak, lepkék stb. (*Engedjük, hogy egy kicsit nézegesse.*) Ezekből kell kiválasztanod, amit kérek!”
Egy műveletre legfeljebb 15 másodpercet adunk. A rajzok számlálását megengedjük, de csak 15 másodpercen belül. Ha egymás után három feladatot is eltévesztett, akkor a többit már ne kérdezzük, a megfelelő rovatokba kérdőjeleket írjunk!
Ügyeljünk arra, hogy ne nevezzük meg a rajzot!

A) „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 1 rajz van!”
B) „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 2 rajz van!”
C) „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 3 rajz van!”
D) „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 5 rajz van!”
E) „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 7 rajz van!”
F) „Mutasd meg azt a keretet, amelyikben 10 rajz van!”
G) „Hány darab van ebben a két keretben összesen?” (c és d, *ujjainkkal mutatjuk!*)
H) „Hány darab van ebben a két keretben összesen?” (a és b, *ujjainkkal mutatjuk!*)
I) „Hány darab van ebben a három keretben összesen?” (a, c és d, *ujjainkkal mutatjuk!*)

a

b

c

d

SZÁMOLVASÁS

„Ha ismered a számokat, olvasd el, amiket mutatok!”
Ha az első két számot nem tudja elolvasni, a többi is ?. Két-két szám elolvasása ér egy pipát. (Ha a számpárból csak az egyiket olvassa el, az ?.) Összesen négyszer egy pipát lehet szerezni.

1	3	10	14	22	58	118	763
A)		B)		C)		D)	

7. ábra

Elemi számolási készség egyik tesztlapja

Mozaik Kiadó, Szeged 2004.

Ebben a feladatban Szintia összesen 46 pontot kapott.

Fejlesztési lehetőségek az elemi számolási készségekre: minden olyan játék, amelyekben szerepelnek számok, dobókockás játékok, számkép felismerő játékok.

V.5. Relációs szókincs készség

Ha ez a készség nem alakul ki megfelelően, akkor a gyerekek nehezen fognak tájékozódni a könyvekben, füzetekben, nem tudja hol jár, nem érti tanára és a társai beszédét.

Ismét egy történettel kezdem a szocialitás mérése miatt. A teszt rövid, négy oldalból áll. Térbeli, mennyiségi, igekötős, időbeli és hasonlósági feladatokat tartalmaz a teszt.

A képeket Szintia továbbra is a laptopon nézi, és ott is mutatja meg, hogy melyik a helyes válasz. Felolvasom a képekhez fűzött mondatokat, és az alatta lévő kérdésekre kell válaszolnia Szintiának. Például meg kell mutatnia, hogy melyik gyerek néz kifelé, visszafelé, befele vagy lefelé a képen.

Minden helyes válasz 1 pontot ér. Mivel 24 kép van, így a maximális pontszám, az a 24. Ez a feladat kicsit nehezebben ment a kislánynak: a 24 képből hatot elrontott, 18 helyes választ adott a képekre.

Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer 4-8 évesek számára

RELÁCIÓS SZÓKINCS – 1. TESZTVÁLTOZAT

A mérés egyéni vizsgálattal, elkülönített helyen történik. Minden gyereket újabb tesztváltozattal vizsgáljunk.

<p>Mutassuk! Ezen a képen egy ház és négy madár látható.</p> <p>Mutasd meg, melyik madár van</p> <p>A) fenn B) mögött C) előtt D) mellett</p>	<p>Mutassuk! Ezen a képen négy galamb látható.</p> <p>Mutasd meg, melyik galamb van</p> <p>E) bent F) lent G) fent H) előtt</p>	<p>Mutassuk! Ezen a képen kesztyűk vannak, és az asztalon két kupacban mákszemek.</p> <p>Mutasd meg, hol van</p> <p>I) a páros J) a számtalan K) a pár nélküli L) a számos</p>	<p>Mutassuk! Ezen a képen valaki kenyéret vág.</p> <p>Itt meg valaki elvágta az ujját.</p>
<p>Mutassuk! Ezen a képen négy évszak látható.</p> <p>Mutasd meg, hogy hol van</p> <p>R) nyár S) tavasz T) tél U) ősz</p>		<p>Mutassuk! Ezen a képen négy fiú fut.</p> <p>Mutasd meg, hogy a fiúk közül ki</p> <p>V) az első X) az utolsó Y) az utolsó előtti Z) a közbenlő</p>	

8. ábra

Relációs szókincs készségének egyik feladatlapja

Mozaik Kiadó, Szeged 2004.

Fejlesztési lehetőségek a relációs szókincs készségére: mesék, az azokra való reakciók átbeszélése.

V.6. Szocialitás készsége

Ennek a készségnek a kialakulása abban segíti a gyereket, hogy bátrabban tudjon beszélni, végig tudja csinálni feladatait, szociálisan jól felkészült legyen.

A teszt utolsó része igazából a többi részről szól. Minden feladatnál megfigyeljük a gyerekeket, a kapcsolatát a teszttel végzővel illetve magával a teszttel. A társas feladathelyzetet, kapcsolatfelvételt, erkölcsi érzéket, feladatvállalást és feladattartást vizsgálja.

Szintia a mostani alkalommal is kicsit félénk volt, viszont később, mikor már beszélgettünk, jobban megnyílt, többször kezdeményezett beszélgetést is. Az elején kérdeztem őt az iskoláról, hogy mi történt vele abban az idő alatt, amíg nem találkoztunk. A kapcsolatfelvételi részre így 4 pontot kapott. Az erkölcsi érzék a feladatok során elmondott történetekről szóló vélemények. Ha esetleg nem válaszol, akkor kérdéseket teszünk fel, például, hogy helyesen cselekedet-e a szereplő, amikor azt tette, amit? Szintia ezt a feladatot hibák nélkül megoldotta. Minden véleménye együttérző és helyes volt, tudta, hogy melyik történetben miről van szó. Erre is 4 pontot kapott. A feladatvállalás résznél a beszédhanghallás, a következtetés, relációs szókincs, az összefüggés-megértés feladatok során megfigyeltek alapján értékeljük a gyerekeket. Szintia látszott, hogy igyekszik, érdekelték is a feladatok, így erre 5 pontot kapott. A feladattartás résznél háromszor értékeljük a feladatok során gyűjtött tapasztalatokat a gyerekekről. Az első része a kitartás. Erre a részre Szintia öt pontot kapott, hiszen nagyon kitartóan végig csinálta az összes feladatot, mindkét napon. A második része az érzelmi viszonyulás. Itt 4 pontot kapott, lelkes volt a feladatokkal kapcsolatban, érdeklődést láttam rajta, amíg együtt dolgoztunk. Az utolsó rész a koncentráció. Erre is 5 pontot kapott Szintia, minden feladatra koncentrált, teljes odaadással és beleéléssel válaszolta meg az összes kérdésem.

Ebben a részben Szintia összesen 27 pontot kapott.

V.7. Következtetés

A beszélgetés alapján Szintia nagyon sokat fejlődött az utolsó találkozásunk óta, amikor az első kutatásban segített nekem. Már nem annyira félénk, sokkal kifejezőbben beszél, érthetőbben ejti ki a szavakat. Az „R” betűt is szebben tudja kimondani. Az elején még félénk és szégyenlős volt, viszont hamar feloldódott és érdeklődött a feladatok után, kezdeményezett beszélgetéseket is.

A DIFER teszt során Szintia különböző feladatokat végzett el. Minden feladatot sikerült jól elvégeznie, nem volt olyan, amit egyáltalán nem sikerült megoldania.

Szintia a tapasztalati összefüggés-megértés készség teszten 30 pontot gyűjtött, a beszédhanghallás teszténél 60 pontot, a tapasztalati következtetés készségnél 27 pontot, az elemi számolás készségnél 46 pontot, relációs szókincs 18 pont, illetve a szocialitás teszténél 27 pontot gyűjtött össze.

Összefoglalva Szintia minden feladaton megfelelően teljesített. A távolság ellenére is segített nekem a teszt elvégzésére, és próbáltuk a legjobbat kihozni ebből a helyzetből. Továbbá észrevételeim alapján Szintiának nem okozott hátrányt az, hogy egy etnikailag vegyes szülőpár gyermekeként nőtt fel, hiszen szépen megtanulta mindkét szülő nyelvét, illetve a környezet nyelvét is.

Összefoglalás

Szakedolgozatom témája a Kétnyelvű családban növekvő gyermekek szóhasználata. A kétnyelvűség egy nagyon összetett és komplex fogalom, ennek következtében többféle definíciója született, különböző szempontokból vizsgálva. Munkám során ezeket a szempontokat kutattam, illetve bővítettem tudásomat szakirodalmak segítségével. Kárpátaljai magyarként, és leendő óvodapedagógusként fontosnak tartom, hogy kellőképp tisztában legyek a témával, a különböző hipotézisekkel.

Munkám során nagyon sok új, hasznos információval bővült a tudásom. Többet megtudhattam a gyermekkori nyelvfejlődésről, azok jellemzőiről, a kommunikációról, kódváltásról. Bemutattam a kétnyelvűség típusait, a gyermekek szóhasználatának sajátosságait, fejlődési jellemzőit. Mindezeket az ismereteket pedagógusi munkám során is kamatoztathatom majd. A szakirodalom feldolgozásában és a kutatás megtervezésében Karmacs Zoltán: *Róka u liszi* és a *Kétnyelvűség és nyelvészajátítás* vettem alapul.

Minden óvodapedagógusnak, aki kétnyelvű közegben él, tisztában kellene lennie a kétnyelvűség fogalmával, jellemzőivel, az ennek megfelelő fejlesztés lehetőségével. Fontos, hogy ezt a tudást mindennapi tevékenysége során is alkalmazni tudja.

Kutatásom nem tekinthető reprezentatívnak, mert a kialakult ukrain helyzet miatt csak egy gyerekkel tudtam beszélgetéseket folytatni, de ez a kutatás alapul szolgálhat a kutatás további folytatásához.

A beszélgetés ugyanakkor alátámasztotta azt a feltételezést, amit a kétnyelvűséggel foglalkozó kutatók is megfogalmaznak munkáikban, hogy a szülőknek és a környezetnek nagy hatása van az etnikailag vegyes házasságban felnőtt gyerekek nyelvhasználatára. Ha gyerekkoruktól kezdve olyan környezetben nevelkednek, ahol két különböző nyelven beszélnek hozzájuk, akkor fokozatosan mindkét nyelvet elsajátítják.

A vizsgált gyereknél az is bebizonyosodott, hogy az iskolaérettségnél nem okozott hátrányt, hogy etnikailag vegyes szülők gyermekeként, kétnyelvű környezetben nőtt fel. Nagyon ügyesen oldotta meg a feladatokat, és ügyesen bánik a számokkal is.

Резюме

Тема моєї дипломної роботи Словниковий запас дітей, які ростуть у двомовній сім'їю. Білінгвізм є дуже складним і комплексним поняттям, і, як наслідок, існує багато різних визначень білінгвізму з різних точок зору. Під час роботи я досліджувала ці аспекти і розширювала свої знання за допомогою літератури. Як угорка із Закарпаття і майбутня вихователька дитячого садка, я вважаю важливим бути добре поінформованою про цю тему і різні гіпотези.

За час роботи я отримала багато нової та корисної інформації. Я дізналася більше про розвиток мови в дитинстві, її маркери, комунікацію, перемикання кодів. Я розповіла про типи білінгвізму, особливості словникового запасу дітей та особливості розвитку. Всі ці знання я зможу використати у своїй викладацькій роботі. Огляд літератури та план дослідження я підготувала на основі книги Золтана Кармачі "Róka u lisasi" та "Білінгвізм і засвоєння мови".

Усі дошкільні педагоги, які живуть у двомовному середовищі, повинні бути обізнані з поняттям білінгвізму, його характеристиками та можливостями для його розвитку. Важливо вміти застосовувати ці знання у своїй повсякденній роботі.

Моє дослідження не можна вважати репрезентативним, оскільки через ситуацію в Україні мені вдалося поспілкуватися лише з однією дитиною, але воно може слугувати основою для подальших досліджень.

Однак розмова також підтвердила припущення, яке двомовні дослідники також зробили у своїх роботах, що батьки та оточення мають сильний вплив на використання мови дітьми в етнічно змішаних шлюбах. Якщо вони з дитинства виховуються в середовищі, де з ними розмовляють двома різними мовами, вони поступово вивчать обидві мови.

Дитина в дослідженні також показала, що, зростаючи в двомовному середовищі, будучи дитиною змішаної етнічної приналежності батьків, вона не мала недоліків у готовності до школи. Він дуже добре розв'язував задачі, а також добре працює з числами.

Felhasznált irodalom

Bartha Csilla (1999): A kétnyelvűség alapkérdései. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

Cserniczkó István szerk. (2003): A mi szavunk járása, Ungvár: PoliPrint

Karmacsi Zoltán (2018): Stratégiák az etnikailag vegyes családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatában Kárpátalján. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Karmacsi Zoltán (2007): Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Karmacsi Zoltán (2020): Roka u liszi. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Peter Trudgill (1997): Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába, Szeged, LetterPrint Kft.

Márku Anita (2013): „Pozákárpátszki” Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár: „Líra” Poligráf centrum

Charlotte Hoffmann (2014): An Introduction to Bilingualism. Longman Linguistics Library

Mozaik Kiadó (2004): Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer. Szeged

Krepsz – Kapai Bernadett (2018): DIFER felmérő rendszer

Melléklet

Ábrák jegyzéke

1. ábra. Előfeltételek a hangtan szintjén.....	15
2. ábra. A szókincs differenciálódása	15
3. ábra. DIFER teszt – írásmozgás-koordináció.....	32
4. ábra. A beszédhanghallás képességének egyik tesztlapja	36
5. ábra. Tapasztalati következtetés képességének egyik tesztlapja	38
6. ábra. Tapasztalati következtetés fejlődése	39
7. ábra. Elemi számolási képesség egyik tesztlapja	41
8. ábra. Relációs szókincs képességének egyik feladatlapja	42

1. melléklet. A szülőkkal kitöltött kérdőív

Az anya kérdőíve

Szülőkkal kitöltött kérdőív

Születési idő: 1992. 12. 05

Végzettsége

- a) általános iskola
- b) középiskola, gimnázium
- c) szakközépiskola, technikum, college
- d) főiskola, egyetem

Vallása

- a) református
- b) görög katolikus
- c) római katolikus
- d) pravoszláv
- e) egyéb...

Foglalkozása:

Főállású anya.

1. Gyermekkorában milyen nyelven beszéltek Önnek szülei, nagyszülei?
 - a) ukránul/oruszul
 - b) legtöbbször ukránul/oruszul
 - c) egyforma arányban oroszul/ukránul-magyarul
 - d) legtöbbször magyarul
 - e) magyarul
2. Milyen nyelvű iskolába járt?
 - a) magyar
 - b) ukrán/orusz
 - c) vegyes nyelvű iskolában
3. Milyen nyelvű óvodába járt?
 - a) magyar
 - b) ukrán/orusz
 - c) vegyes csoportban
 - d) nem jártam óvodába
4. Melyik nyelvet használja leggyakrabban?

- a) magyar nyelvet
 - b) ukrán/ orosz nyelvet
 - c) egyformán beszélem mindkét nyelvet
5. Milyen nyelvű közösségben növekedett?
- a) olyan közösségben, ahol csak magyarul beszéltek
 - b) olyan közösségben, ahol csak ukránul/ oroszul beszéltek
 - c) olyan közösségben, ahol vegyes nyelven beszéltek
6. Környezetében milyen nyelven beszélnek jelenleg? (X-el jelölje a válaszokat)

	magyar	ukrán	orosz
munkahelyen			
szomszédban	X		
utcában	X		
baráti körben	X		

7. Saját bevallása szerint milyen szinten beszél az ukrán/ orosz nyelvet? (kérem X-el jelölje)

1. anyanyelvi szinten	2. nagyon jól	3. jól	4. néhány szót beszélek/ értek	5. rosszul
X				

8. Melyik az a nyelv, amelyiket szívesebben beszél?
- a) ukrán/ orosz
 - b) magyar
 - c) egyformán
9. Férjével/ feleségével milyen nyelven beszél?
- a) legtöbbször magyarul
 - b) csak magyarul
 - c) egyforma arányban oroszul/ ukránul- magyarul
 - d) legtöbbször oroszul/ ukránul
 - e) csak oroszul/ ukránul
10. Gyermekével milyen nyelven beszél?
- a) legtöbbször magyarul

- b) csak magyarul
- c) egyforma arányban oroszul/ukránul-magyarul
- d) legtöbbször oroszul/ukránul
- e) csak oroszul/ukránul

11. Miért?

Szeretném, ha a gyermekem már kiskorában is hallja és ismerje az ukrán nyelvet, illetve az anyanyelvet.

12. Férje/felesége milyen nyelven beszél gyermekével?

- a) legtöbbször magyarul
- b) csak magyarul
- c) egyforma arányban oroszul/ukránul-magyarul
- d) legtöbbször oroszul/ukránul
- e) csak oroszul/ukránul

13. Miért?

Nem az anyanyelvet.

14. Milyen nyelven olvas mesét gyermekének?

- a) magyarul
- b) oroszul/ukránul

15. Milyen nyelven nézi az alábbi tévéműsorokat?

	magyar	orosz	ukrán	más..
filmeket	X	X	X	
sportközvetítéseket		X		
híreket, híradót	X		X	
időjárás-jelentést	X		X	
dokumentumfilmeket	X	X	X	
sorozatokat	X	X	X	

16. Milyen szinten tartja szépnek az alábbi nyelveket? (karikázza be a megfelelő értéket)

magyar	1	2	3	☒ 4	5
ukrán	1	2	3	4	☒ 5
orosz	1	2	3	4	☒ 5

17. Értékelje 1-10-ig terjedő skálán (1-egyáltalán nem, 10-nagyon könnyen), hogy véleménye szerint mennyire lehet boldogulni az alábbi nyelvekkel az alábbi településeken!

	magyar	ukrán	orosz
Ungvár	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Munkács	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Beregszász	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Nagyszőlős	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
saját települése	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Az apa kérdőíve

Szülőkkel kitöltött kérdőív

Születési idő: 1990.02.16

Végzettsége

- a) általános iskola
- b) középiskola, gimnázium
- c) szakközépiskola, technikum, college
- d) főiskola, egyetem

Vallása

- a) református
- b) görög katolikus
- c) római katolikus
- d) pravoszláv
- e) egyéb...

Foglalkozása:

autószerelő

1. Gyermekkorában milyen nyelven beszéltek Önnel szülei, nagyszülei?
 - a) ukránul/oruszul
 - b) legtöbbször ukránul/oruszul
 - c) egyforma arányban oroszul/ukránul-magyarul
 - d) legtöbbször magyarul
 - e) magyarul
2. Milyen nyelvű iskolába járt?
 - a) magyar
 - b) ukrán/orosz
 - c) vegyes nyelvű iskolában
3. Milyen nyelvű óvodába járt?
 - a) magyar
 - b) ukrán/orosz
 - c) vegyes csoportban
 - d) nem jártam óvodába
4. Melyik nyelvet használja leggyakrabban?

- a) magyar nyelvet
 - b) ukrán/ orosz nyelvet
 - c) egyformán beszélem mindkét nyelvet
5. Milyen nyelvű közösségben növekedett?
- a) olyan közösségben, ahol csak magyarul beszéltek
 - b) olyan közösségben, ahol csak ukránul/ oroszul beszéltek
 - c) olyan közösségben, ahol vegyes nyelven beszéltek
6. Környezetében milyen nyelven beszélnek jelenleg? (X-el jelölje a válaszokat)

	magyar	ukrán	orosz
munkahelyen			
szomszédban	X		
utcában	X		
baráti körben	X		

7. Saját bevallása szerint milyen szinten beszél az ukrán/ orosz nyelvet? (kérem X-el jelölje)

1. anyanyelvi szinten	2. nagyon jól	3. jól	4. néhány szót beszélnek/értek	5. rosszul
	X			

8. Melyik az a nyelv, amelyiket szívesebben beszél?

- a) ukrán/ orosz
 - b) magyar
 - c) egyformán
9. Férjével/ feleségével milyen nyelven beszél?
- a) legtöbbször magyarul
 - b) csak magyarul
 - c) egyforma arányban oroszul/ ukránul- magyarul
 - d) legtöbbször oroszul/ ukránul
 - e) csak oroszul/ ukránul
10. Gyermekével milyen nyelven beszél?
- a) legtöbbször magyarul

- b) csak magyarul
 - c) egyforma arányban oroszul/ukránul-magyarul
 - d) legtöbbször oroszul/ukránul
 - e) csak oroszul/ukránul
11. Miért?

a magyar az anyanyelvem

12. Férje/felesége milyen nyelven beszél gyermekével?

- a) legtöbbször magyarul
- b) csak magyarul
- c) egyforma arányban oroszul/ukránul-magyarul
- d) legtöbbször oroszul/ukránul
- e) csak oroszul/ukránul

13. Miért?

fontosnak tartja, hogy a bűnyelv megismerje az ukrán nyelvet

14. Milyen nyelven olvas mesét gyermekének?

- a) magyarul
- b) oroszul/ukránul

15. Milyen nyelven nézi az alábbi tévéműsorokat?

	magyar	orosz	ukrán	más..
filmeket	X			
sportközvetítéseket	X			
híreket, híradót	X			
időjárás-jelentést	X			
dokumentumfilmeket	X			
sorozatok	X			

16. Milyen szinten tartja szépnek az alábbi nyelveket? (karikázza be a megfelelő értéket)

magyar	1	2	3	4	☒ 5
ukrán	1	2	3	4	☒ 5
orosz	1	2	3	4	☒ 5

17. Értékelje 1-10-ig terjedő skálán (1-egyáltalán nem, 10-nagyon könnyen), hogy véleménye szerint mennyire lehet boldogulni az alábbi nyelvekkel az alábbi településeken!

	magyar	ukrán	orosz
Ungvár	1 2(3) 4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 (10)	1 2 3 4 5 6 7 8 (9) 10
Munkács	1 2 3 4 5 6(7) 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9 (10)	1 2 3 4 5 6 7 8(9) 10
Beregszász	1 2 3 4 5 6 7 8(9) 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9(10)	1 2 3 4 5 6(7) 8 9 10
Nagyszőlős	1 2 3 4(5) 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7 8 9(10)	1 2 3 4 5 6 7(8) 9 10
saját települése	1 2 3 4 5 6 7 8 9(10)	1 2 3 4 5 6 7 8 9(10)	1 2(3) 4 5 6 7 8 9 10

Ім'я користувача:
Ілдіко Гребя

Дата перевірки:
19.05.2023 09:17:09 CEST

Дата звіту:
19.05.2023 09:27:14 CEST

ID перевірки:
1015144699

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011752

Назва документа: Petrás Szofia Ketrin

Кількість сторінок: 41 Кількість слів: 9103 Кількість символів: 56382 Розмір файлу: 900.70 KB ID файлу: 1014825609

8.15% Схожість

Найбільша схожість: 3.37% з Інтернет-джерелом (<https://adoc.pub/karmacs-i-coltan-ke-tnyelvtseg-es-nyelvelsajatis.html>)

8.47% Цитат

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

